

HEMLIGHETEN

En roman.

Kaj Bernhard Genell 2018

Copyright Kaj Bernhard Genell 2019

Kapitel 1.

Är ett kapitel i vilket berättas om hur en storm kommer av sig, samt och synnerligen för att försöka kunna bli en människa i nöd behjälplig.

Ofta kan man i många sämre romaner från den gamla goda tiden finna ett egendomligt berättargrepp, ett *glömskegrepp*. Man kan i dessa romaner möta fenomenet att det i dessa, inledningsvis, berättas om någon person som *avsiktligt glömt något* för att till exempel bli tvungen att avlägsna sig från ett sällskap, för att ”hämta något”. Det är inte ovanligt att man skall hämta något under däck, om man är på en båt. På så sätt kan författaren – iklädd berättarens roll - få tillfälle till en liten rekapitulering, rekognoscering och förklaring av läget. Samtidigt som man har börjat berätta historien, så avlägsnar man sig alltså från den, inte sällan retsamt, för att en bra stund senare återkomma till handlingen, laddad med ny information och ny kraft, till att ta sig an det skeende, som man redan inledningsvis börjat återge men som nu ter sig i ett delvis helt nytt ljus.

Viktigt är då att den inledande anmärkningen, om glömskan, utformas på ett så noggrant och sorgfälligt sätt som

det överhuvudtaget går och med en så i själva berättandet övertygande touche, så att man, i det man berättar om denna glömska övertygar läsaren om att man själv, som både författare och berättare, vilket är två roller man åtminstone tillfälligt kan ha båda två, minsann inte glömmer ett enda dugg av vare sig handling eller av de möjligheter som handlingen logiskt erbjuder reflexionen, men att läsaren kan känna sig fullständigt trygg och fri att för de närmaste timmarna totalt kunna överlämna sin tid och hela sin själ uti berättarens händer. Ty det är ju just det som det handlar om, romanläsandet, den ljuvaste och den mest lärorika och högtstående av världsliga sysslor, att man i stor utsträckning tillåter en berättare leka med ens eget innersta. Romanskrivandet handlar om att man, som författare, via en berättare, tillåter sig att manipulera en läsare till gränsen för vad dennes identitet tål och ibland nästan ett stycke över den gränsen. Det roligaste man som författare har är just det, att skriva på det sättet att man riktigt ser, för sitt inre öga, läsaren balansera ytterst ute på medvetandets kant, för att man sedan, med en värme stark och varm som från ett modershjärta, kan draga läsaren till sig och sedan snabbt översålla denna ömkliga varelse med ömsom kyssar, ömsom insikter i *det Sanna*, som tack för förtroendet. Man bör som författare få läsaren att knappt kunna se ett steg framför sig, och att få hen vara helt beroende av sig, så att läsaren för några timmar förvandlas från en mogen, självständig individ till liksom en liten skär, fjäderlös korpunge som man handföder med majskorn rakt ifrån det den kryper ur det prickiga ägg man stulit från korpman. Läsaren är den som så att säga föds med början av läsningen av boken. Givetvis måste man se till att denna hjälplöshet försvinner i och med bokens slut, och att insikten om att läsningen är slut sammanfaller med insikten om att man som läsare blivit en helt

annan, bättre och visare person än den man var vid läsningens start.

Så kan en berättelse, som använder sig av glömskegreppet börja med hur en kanonbåt närmar sig en befäst fientlig ö.

Ty visst är det så, hur egendomligt det än låter, att en ö kan vara fientlig! Så kunde – till exempel ... - petty officer Perry Parkham befinna sig ombord på kanonbåten Maryann när de närmade sig ön Kanabanana, då Parkham plötsligt erinrade sig att han glömt sin nya specialkikare nere i hytten. Han hade inte väl nått under poopdäck när han hörde en gigantisk explosion. Hela båten skakade och smällen var så stor att Parkham fullständigt och omedelbart förlorade hörseln. Utan att hämta kikaren klev denne nu snabbt åter upp på däck och fann då att en artillerisalva ifrån ön hade rensat däckets, så att det inte längre fanns vare sig några däckshus, kanoner eller sjömän kvar på kanonbåtens däck. Nej, däckets var som renskrapat och Parkham fann sig stående på ett tomt däck stirrandes in i ett tiotal strålkastare som från stranden upplyste det tomma stånddäcket, på vilket långa sotstrimmor förkunnade att det varit utsatt för någon form av attack. Parkham grät, svor och förbannade fienden när han plötsligt märkte att en barkass närmade sig från land, där ett halvdussin soldater satt med gevären redo. ”Hur lycklig,” sade sig Parkham ”var jag inte förut, förr i tiden, under hela min ungdom, utan att någonsin veta om det!” Sen sträckte han, viss om att lyckan bara kan upplevas i efterhand, båda armarna i luften och funderade över om det nu var så att fienden skulle komma att tortera honom med elektricitet. Det brände i halsen av harm och förgäves spanade han efter sina vänner i havet vid sidan om det pansarbåtliga skrovet. ”Varför? Varför?” frågade han sig. Men han visste ju svaret. Människor kapades av osynliga krafter, av politik, ekonomi och teknik. Vad hade

människor för val annat än att ställa upp i denna dans skapad av politik, teknik och ekonomi? Ingen alls. Ingen alls.

Att glömskan av en kikare hade räddat, åtminstone tillfälligt, hans liv, det tänkte han inte på i denna stund.

Nog om spekulationer kring glömskegrepp och tillbaka till min egen berättelse:

I denna berättelse, som ni läser nu, hade jag, Lutz, *inte egentligen glömt min plånbok*, - jag hade den faktiskt i innerfickan, men *jag sa att jag glömt den*, för att få komma ifrån sällskapet för att istället kunna spana på lilla Mädchen, nitton år.

När jag nu, denna förmiddag låtsades söka min plånbok, så letade jag efter lilla Mädchen på så sätt, att jag glömde bort gamle Herbert, som jag glömt att jag högaktade, medan jag då paradoxalt både åträdde och föraktade Mädchen. Gamle Herbert Sprättman var i färd med, ja hotades i alla fall av, att falla från sin balkong på andra våningen i den stora manbyggnaden på godset Sprätteholm. Om Herbert fallit, - ett fall på c:a tio meter - , så skulle han, som är så förhållandevis skör, - mannen är drygt sjuttio -, dött på fläcken. Plånboken hade jag alltså i själva verket i innerfickan, som dessutom hade ett solitt blixtlås, så att den låg hur säkert som helst där.

”Hm, jo”, sade jag alltså, innan jag begav mig iväg och i samma stund jag spänstigt reste mig från gjutjärnsstolen på övre balustradbalkongen, ”Jag har glömt min plånbok. Nånstans.”

”Jaha.” sa Herbert och såg på mig med skeptisk min. Herberts blick var intensiv och vänlig.

”Kanske jag lagt den i köket. Hos Liselott...” sa jag. Liselott var Herberts stabila kokerska och alltiallo. Köket låg åt baksidan till och var ett rymligt, kaklat rum där man kunde sitta ifred och

se Liselott sprita ärtor och klappa katterna, som brukade lapa mjölk där till frukost från små blå fat.

”Jag går och tittar.” sa jag och reste mig från det vingliga bordet.

Herbert Sprättman, en kortväxt gammal man med höknäsa, - kanske var han av judisk släkt -, såg hela tiden på mig med vad som liknade porslinsögon.

Det stormade ute denna sensommardag i Augusti ute på Odenåkras slätt. Klockan var elva. Den gamla hederliga västvinden ruskade och slet i alla trädkronorna, ryckte bort till och med helt friska löv från dem och över himlen tumlade stora gråblåa sjok av moln nästan groteskt fram över himlen ifrån Brittiska öarna och från Doggers bankar. I den saltmättade luften kändes att det snart skulle komma in en tyfon in över landskapet över staden i norr, över Göteborg, rikets andra stad, och över godset Sprätteholm, där vi nu befann oss. Detta gods ligger, och låg, strax några mil söder om staden, ute på en halvö vid sidan av flera andra små gods och storbondgårdar av liknande snitt. Alla djuren hukade sig inför ovädret. Harpaltarna hade snabbt lämnat de stora fälten, där säden nu mogen stod darrande med sina spröt i halvljuset, och sprungit till skogs och gömt sig utan att ens en enda gång stanna och vända öronen. Korna stannade till i stunden blickstill på fälten, och dessa vred ståtligt sina huvuden och spanade en stund innan de långsamt tågade iväg för att söka skydd under träden i kanten av betesmarkerna medan solen mellan de flyende molntrasorna sände glimtar av varningsljus ner över nejden. Alla djur, från pilfink över dyngbagge till näbbmus, här på halvöns magra utmarker, var goda och lugna.

Fälten var stora, men landskapet låg så nära intill kusten att det inte fanns större åar men bara några enstaka ringlande steniga bäckar, mest en huvudbäck, kallad Knarrbäcken, som visserligen aldrig torkade ut, men som heller aldrig svämmade över sina bräddar. I enlighet med landskapets triviala och fattiga och skoglösa utseende, så formades här också folket här till att bli enkla, gudlösa varelser, som inte visste vad en vision var för något eller nånsin ägnade sig åt något översvallande. I dessa trakter var det i själva verket så prosaiskt och lugnt att en pingstkyrka aldrig nånsin en vågat sända hit sin skickligaste och mest diplomatische eller för den delen enklaste pastor. Nej, för spiritister och själsorgier var här alla dörrar sedan urminnes tider stängda.

Här lovades vare sig någon större rikedom eller hotades man av några allvarigare problem. Detta var inte den sortens mark man startade krig för att erövra. Människorna som bodde här hade vikit av från allfarvägen och letat sig ut på en halvö, där man stretade med sina liv under ett himlavalv aldrig upprört över större orättvisor, nästan aldrig berört av någon radikal festlighet. En odramatisk halvö, en utmark, som stack ut i Kattegatt, från Halland. Utmarkernas utmark.

Det särskilda och speciella med utmarker är att de alla ensidigt vetter ut mot något som inte har något påtagligt värde, ekonomiskt eller kulturellt. Utmarken vetter ut mot något anonymt och något närapå försumbart. En utmark är ett område man aldrig tänker sig investera i. Bortom utmarken finns stort sett ingenting. Om man någonsin skall finna frid på jorden, så skall det förmodligen ske i en utmark, en mark vari ingen rör sig intresserat eller på spaning. Här halvsover allting i väntan på ingenting. Och när samhällena i den stora världen förändras, ja, då förändras ju utmarken bara långsamt som en trött försening,

om överhuvudtaget. I utmarken står tiden helst still. Fast givetvis: utmarken kan dölja en hemlighet.

Vindarna bar inte direkt saltdoft, men man kände ändå vagt på sig att man var nära det stora havet. Här syntes böjda enar och krokiga strandtallar. Man hade få naturliga hamnar men lät folk utifrån, från Bohuslän, Norge, Danmark och Holland ta fisken utanför kusten. Trakten var sparsamt befolkad. Man hade aldrig velat starta något fiske här och från trakten hade utvandrat, bland annat till Amerika, Brasilien och Nya Zeeland, en mängd människor, av vilka de flesta förmodligen ansett halvön vara på gränsen till löjlig.

Människor som utvandrar från en fattig bygd, från en trist halvö, vill ofta berätta länge om det, och ofta bygger de hela sin identitet runt flytten, och runt det för dem egendomliga, att de ändå *aldrig nånsin riktigt flyttat*, men att de, livet igenom, befinner sig i ett slags *limbo*, varken här eller där, och att de tycker att just detta måste man framför allt berätta för andra människor, människor som förmodligen allihop befinner sig i ett eller annat limbo om än just inte nödvändigtvis i ett ”flyttlimbo”. Så är det så, att har man inget annat att berätta om, vilket man ofta inte har, då de flesta människor inte har nån fantasi, så kan man alltid berätta om detta ituslitande av ens Ego som situationen med flytten försatt ens fattiga själ. Därför svämmar nu världen över av böcker som i tårfyllda ordalag berättar om hur i sitt inre man slits mellan två kulturer, den man lämnat och den man kommit till, och ingenting utom några paradoxer och lite sentimentalitet kommer ut därav. Stora invandrarländer, som USA och Argentina är sentimentala kulturer.

Det är i själva verket den mest prosaiska historia man som ut- och invandrare berättar, också när man tror att den är djupt originell.

Så kan man – när man vill bilda sig – i görligaste mån söka undvika alla dessa ”flyttböcker”, då dessa alla är de tråkigaste av alla böcker som skrivits, och inte har något egentligt gemensamt med *Tusen och en natt*, där man ju sannerligen inte ägnar sig åt att ångestfyllt jämföra äpplen och päron precis. Överhuvudtaget skall man akta sig, när man väljer att berätta en historia, att välja ett upplägg så att man är koncentrerad kring ett så distinkt ämne så att man börjar historien med en så att säga rynkad panna, med en bekymmerrynka, och det är sällan så att man genom att betrakta en svårighet, ett problem, en jämförelse nå sin kan komma till det läge att man alls kan beskriva en verklighet. En verklighet är inte sådan att den är en jämförelse, eller en frågeställning. En verklighet är något mycket större. Alltså bör innehållet, det manifesta centrat i en berättelse vara så litet som möjligt, en ynka sak, som en toffel eller ett sandkorn, och inget som man behöver grubbla över, för att sedan utveckla en berättelse, som i sig skapar grubbel både här och där, ty Livet och god litteratur är just sådana saker som Kierkegaard säger att det är, ”det att bekymra sig”. Och bekymra sig brett.

Ty om litteratur endast erbjöd *igenkänning*, då skulle den inte kunna fylla sin roll som utvecklare av det mänskliga sinnet. Sannerligen, litteratur bör vara sådan att den kastar ut människor nakna i ett träsk varifrån de sedan ensamma får klara sig bäst de kan. Om litteraturen endast bestod av emigranthistorier, i vilket var och en kunde känna igen sig, så skulle hela mänskliga rasen bli tom i huvudet, ty så är det med jämförelser, att man av dessa till slut blir både döv och blind, ja, av att ständigt jämföra blir man till slut blind för jämförelsen, och man slutar till slut att

tänka. Så är en emigranthistoria som en vacker bild som man tittar på, tills det upplöses i ett töcken och blir ett oformligt raster. De sanna historierna är de som inte handlar om en flytt, men om någon som stannar, och har det som hon har det, ty i djupare mening stannar en människa alltid hos sig själv, och den människa är klok som låter en resa, en förflyttning i rummet, just förbli en enkel resa. Och skulle resan vara tur och retur, så låter man den just vara en sådan. Man bör inte grubbla över resor så mycket som över vad som händer i det som är, som stannar, som lever i det aktuella. Reseskildringar och sentimentala böcker är sövande för själen. Men en berättelse om det som händer i den ort och i den människa som bara finns, den berättelsen är spännande och lärorik.

Faktiskt är det så att de intressantaste böckerna skrivs av dem som stannar kvar, på samma plats. Men det är inte alla människor som har modet att stanna där de är. Majoriteten av människor på jorden tar till flykten. Man åker land och rike kring, till diverse orter där man inte förstår någonting. Men de som stannar kvar de förstår, och de märkligaste skrifter skrivs av Marcel Proust, som stannade, av Sokrates, som stannade, Sören Kierkegaard som stannade, av Immanuel Kant som stannade. Folk som reser har sällan något tänkvärt att berätta. De kan rada upp tillfälligheter, men aldrig att man hör dem dra några slutsatser. Att nu inte Sokrates skrev en enda bok, det är undantaget som bekräftar regeln. Istället undervisade Sokrates, och eleverna skrev ner vad han sa.

De intressantaste romanerna skrivs så, att man har mycket lite fakta i dem. Fakta kan man skaffa sig annorstädes än i romaner. Nej de intressantaste romanerna, och man kan här tala om objektiv intressanhet, det är de där man kan skönja en gigantisk kamp mellan författaren och berättaren. Ty vem är väl

huvudpersonerna när det gäller en bok om inte den som håller i pennan, och den som är satt att föra talan. Jag menar att sådana personer som hjälten och läsaren, de kommer ju i andra hand. Så utspelar sig det väldiga och det mest intressanta slagsmålet mellan just den person som sitter och präntar och den, vars tonfall mer och mer tar över och vars eländiga värderingar, som syns uppkomma ur något vidrigt avlopp, välla ut över sidorna. Ty författaren har oftast inget att sätta emot berättaren. Allt en författare kan göra är att söka begränsa berättarens plats, så att inte berättaren får breda ut sig med funderingar för varje steg som tas. Ty en alltför stark och potent och fantasifull berättare gör ju hela berättelsen till ett kåseri eller en fars. Och så vill vi ju inte ha det. Någon av oss.

Så kan man säga att ingenstans finns det så mycken omedelbarhet och omedelbar sanning som i kampen mellan en författare och en berättare. De är helt beroende av varandra. Författaren håller sin berättare med ett fast grepp i håret, så att inte denne pladdrar och fransar ut i kanten, medan berättaren ser till att göda författarens lust med alla sina kostliga infall och sina groteska synpunkter, förutan vilka författaren inte skulle ha något att skriva om. Så är alltså berättarens grepp ett grepp om författarens testiklar, eller livmoder, på det att författaren skall manas att söka utvinna så mycken lusta och insikt ur verkligheten som det bara går.

Förvisso är det en kamp mellan dessa två. Det är nu inte berättaren man, som läsare, skall lita på. Nej, dt är författaren. Berättaren ställs ut som ett beläte, som *en förkastlig människa*. Men givetvis, givetvis, ändå är det just denne som är den intressanta personen här. Om det alls finns någon. Man kan säga att berättaren är den som skall avslöja att det inte finns något intressant i världen, men väl Någonting att älska. Och

författaren är den som sansat letar reda på lämpliga objekt för kärlek. Så kommer man i slutändan att älska både författaren och berättaren. Om nu författaren lyckas.

Att ha en berättelse som enbart framföres av en författarröst, utan en berättare, det blir ju en oerhört tung uppgift. Det är vid ett sådant läge som man med Flaubert frestas utropa: ”Vilken tung åra är icke pennan!” Så mycket lättare går det om man som författare slipper utforma allt innehåll, skapa alla teman, och om allting skapas i spänningen mellan författare och berättare. Här kan man då undra vad det är som skapas i denna spänning, vad som är innehållet i en sådan tvekamp? Jo, det skall omedelbart sägas, att vad som då uppstår är det oändliga tvivlet, och det är tvivlet som är ämnet i en sådan litteratur. Det oändliga, himmelska tvivlet.

Angående Sprättman så var det nu ställt i detta lilla minilandskap söder om Älvens mynning, där Riket lät sitt vatten, och i brist på goda hamnar – på insidan var det för grunt, på utsidan för bergigt – att den nästa yngste pojken i en skara syskon inte alls blev bonde men istället sjökaptan. Ja, majoriteten av de rikedomar som fanns i denna fredliga avkrok, de hade skapats till sjöss, och ofta genom kaperi eller värre. Här dolde sig alltså en illistighet bakom den mycket blygsamma och tarvliga fasaden, och man höll tillgodo med träkyrka här som ett paradoxens tecken. Man hade varit rik nog att bygga en stenkyrka, men man drog sig för det. Man ville spela fattig för att gå under radarn. Varför inte fortfara med att ge omvärlden bilden av utmark, medan man i stillhet festade om här året runt med sina lustiga grannar, som oftast var kusiner eller sysslingar. Ja, så rikligt var ingiftet att man i trakten faktiskt utvecklade ett speciellt öra, det så kallade ”Odenåkraörat”, som var lite spetsigt och hade en liten fransig kant nederst. Skatterna som

kaparkaptenerna forslat hem begravdes ofta i jorden i små stensatta schakt ute i de små snårskogarna, benämnda ”nödförråd”. Ofta nog så visste inte dessa kaparkaptener, när de återvände till sin fädernebygd, vad de skulle göra av sina rikedomar, ty det fanns egentligen inte i bygden något intresse av eller mening i att investera på plats. Ja, det förhöll sig så egendomligt att man här, i hela Odenåkra socken inte byggde ett endaste riktigt solitt stenhus under alla dessa hundratals år, och man kan säga att just detta var det säkraste tecknet på att man här hade att göra men en särskild sorts väldigt sluga människor. Kaparkaptenerna köpte sig hellre ett stenhus, ja eller ett helt kvarter, i Göteborg, vid Västra eller Norra Hamngatan, och bosatte sig där, låtandes sina döttrar få undervisning i vers, i franska och piano, lämnandes sina storebröder att slita ihop till sitt dagliga bröd ute på sina potatisåkrar på den ödsliga utmarksvischan.

”Jaja. Javisst.”, sa Herbert, som nu var så gammal att han börjat se dåligt, men stod och famlade vid träräcket medan vinden slet med i hans grå hårtestar. Hans ansikte var ett nät av rynkor, hundratals, kanske tusentals av små, små rynkor.

Regnet började nu falla i sommarhagen.

Allt jag tänkte på var nämligen blonda bombnedslaget Mädchen, den rappa flickan, som samtidigt var mitt hatobjekt, - hon tyckte mig opålitlig - som jag ansåg henne vara det lilla ursöta hembiträdet, hon som just höll på med att dammsuga i rummen i det som var kvar av norra flygeln på Sprätteholm.

”Det blåser idag!” sade Herbert Sprättman lugnt. Lugnet gick i själva verket i släkten. Ingen med namnet Sprättman hade nånsin haft ens en antydning till hysteri. Ytterligare en förmåga

gick i släkten: reflexionen. Det skymtade alltid något av reflexion i Sprättmans ögon.

”Det är bara en vindpust...” sa jag, förstärkande och kikade upp mot molnen där solen nu skymdes av regnet, och böjde undan det blommiga, lila-rosa draperiet in mot Herberts stora salong, den berömda Sprättmanska salongen, som till och med hyst självaste August Strindberg en gång, som låg innanför den stora balkongen på andra våningen i träslottet. Vinden hjälpte mig att lyfta undan tygschoket, som var nån slags brokad. Under tiden mullrade det i fjärran nånstans och de första regnstänken föll. Dropparna föll på träbeläggningsen på den breda altanen och bildade tefatsstora fläckar på träet. Det är ibland osäkert varifrån oväder kommer.

”Jag skall hämta ett paraply!” ropade jag teatraliskt, när jag tog steget in i salongen, där jag, glidande lätt på en mycket liten, koboltblå äkta matta, just höll på att välta en stor blommig utsirad, mörkröd venetiansk porslinsgolvkruka med en svärdsflikig burmesisk palm i.

Periodvis är jag en älskare av accessoarer. Jag kan inte se en hatt, en schal, en fingerring eller en läderväska utan att det vattnas i munnen på mig. Och just nu var jag mycket fäst vid min plånbok och likaså vid mitt paraply.

Då kände jag plötsligt hur någon grep tag i mig bakifrån i mitt läderskärp och halade ut mig på balkongen igen. Det var givetvis Herbert, - vi var ensamma ute på den med västsvenska mått mätt enorma avsatsen -, som snabbt och på något underligt vis praktiserat sig iväg efter mig på och alltså fått tag i mig, antagligen för att påminna mig om något för mig upprörande. Det finns överhuvud taget ingenting så hemskt i hela världen

som när gamla människor återfår oanade krafter och visar prov på oväntad slughet och sans. Jag hatar det.

”Jo det var ju något som JAG glömde.” gastade Herbert Sprättman och han blottade i sitt mångtydiga, reflekterande leende sin enda, långa tand. Tandens var gul och tycktes stråla av hemlig visdom. Regnet som nyss börjat så bra tvekade nu plötsligt och höll sig kvar uppe bland, eller i, molnen, som om det för regnet var mycket viktigare att åskåda fortsättningen på dramat, än att störa detsamma genom att brutalt falla ner på balkongens halvmurkna, mer än sekelgamla träbeläggning. Således skingrades nu också här även molnen, och som genom ett under så löpte det sedan en solstråle ner genom en lucka mellan de jättelika, blå ångformationerna ner på både mitt unga huvud och på Herberts likaså, och vi satte oss ner igen, jag tvunget, Herbert belåtet, illistigt lissmande och tryggt, svepande med den tunna handen genom de små grå hårtestarna.

Regnet hade skapat en serie mörka plumpformade fält på verandans trägol. Det luktade nu också av regn, intensivt. Man kunde andas in regnet som om det var en lössläppt drog.

Som om inte detta var nog, så stack nu plötsligt Mäddchens – Mädchen Horn är hennes namn – lilla ljuslockiga huvud fram genom det fantastiska draperiet och hennes ljuva, klara stämma, som lät så bedrägligt likt ängelns, frågade om vi inte möjligen ville ha var sitt glas *Vermouth*. ”För att förjaga ångesten”, som hon sa. Hon tänkte förmodligen här på något hon läst i någon bok om att ensamma män lätt får ångest på altaner.

Herbert, som, med sin krokiga näsa mycket väl alltså kan misstänkas vara av judisk härkomst, har i själva verket en så mörk hy, att man även kunde ta honom för en indier och ögonen är likaledes så kolsvarta, trots hans ålder, att det inte vore helt

fel att tänka sig, att han kom från en urgammal, helt romsk, släkt. Vem vet? De halvadliga Sprättmans ursprung har ännu ingen lyckats kartlägga. Vad man vet är närmast det vanliga: att de härstammar från de ryggradsdjur som förmodligen skapades för så där en 250 miljoner år sedan i några kinesiska dalgångar, från varmblodiga ryggradsdjur med placenta. Ty det var dåför tiden bland många djur viktigt att kunna ha sina begåvade barn intill sig så länge som möjligt och inte placera ut dem, här och där i vildmarken, som ägg i olika bon. Ty då kom de kallblodiga dinosaurierna helt sonika och åt upp dessa ägg. Så hände det sig alltså att vissa av de varmblodiga ryggradsdjuren, under det ofantliga trycket av de till ytterlighet begåvade kräldjuren, för att kunna se om sina ungar så att de överlevde, och blev friska och starka födde levande ungar, och ett av resultaten av denna manöver, som otvivelaktigt var epigenetisk och samtidigt ett av Moder Naturs många snilledrag, kan man skåda när man beskådar Herbert Sprättman. Sprättman är ett ypperligt exemplar på ett hetlevrat ryggradsdjur med stor överlevnadsförmåga som tillkommit i konkurrens med *Tyrannosaurus Rex* och de andra välkända utdöda monstren.

Jag tänkte snabbt på den dag när kometen kom och dinosaurierna dog, då Sprättmans förfäder snabbt som ögat gömde sig i små hålor nere i jorden och undgick förödelsen. Var det verkligen en komet som orsakat katastrofen? Varför fanns universum? Varför fanns överhuvudtaget någonting alls?

Så tänkte jag när Herbert halade ut mig tillbaka på den ofantliga balkongen, just i det ögonblick när jag tror, att jag sluppit undan den gamle gubben och när solen bestämde sig för att upplysa altanen med sitt blixtrande ljuva skimmer och torka upp de fuktfläckar som alltså bildats därute i träet av regnet. Det ångade starkt ute på balkongen. Ty sommaren var ovanligt varm

och solen var ovanligt stor detta år. Solen var i själva verket så stor, så oformligt stor, att man fruktade jordens samt alla åtta planeternas undergång. Regnet skulle komma åter, tänkte hararna på gräsmattan utanför godset och vildsvinen i skogsbrynet. Regnet skulle komma åter, sjufalt starkare.

Kapitel 2.

I vilket vi finner ut att Sprätteholm inte bara är en stor gård, eller ett gods, men att den har varit ännu större, ett slags Hallands Taj Mahal.

Till att börja med kanske jag skall berätta vad det nu var för gammalt svenskt herresäte, på vars breda balustradbalkong av gisten ask, jag befann mig på. Ja, man brukade säga att det var Hallands *Taj Mahal*. Fast inte var Sprätteholm nu byggt för att hedra och minnas en död ungdomskärlek, den stora kärleken, så som var fallet med det fornindiska slottet. Inte såvitt vi vet. Men Sprätteholms krönika är ännu icke skriven.

I själva verket var Sprätteholm en stor gård, ett gods, med enorma ägor, som låg i Fjäre härad i Båtens båtmansrote, i ett gränsland mellan den svenska kusten i väster och det trygga småländska inlandet i öster, och som i långa tider levde av vad säd, bönor och andra grödor som det kunde producera, och vad det kunde få ut av djur såsom kor, höns, kalkoner, gäss, får och svin, så som skett i långa tider i detta svenska Götaland,

liksom i närliggande länder. Gamle August Benezet Sprättman hade 1866, istället för en vanlig mangård med intilliggande lagård, på den lilla kullen mitt bland ägora, som legat där länge nog, sedan Karl XIs och Magnus Gabriel de la Gardies tid, byggt ett veritabelt slott i fur, ask och ek, på en grund och på stor källare av diverse granitblock, ett träslott med pilastrar efter italienskt mönster. Ett slott i trenne våningar, innehållande en kolossal mängd rum och alltså försett med en gigantisk källare i två våningar, i vilken det då och då förvarades franska viner från Bordeaux och Argueil och Jalousie i fat.

Ladugården revs och ersattes med en dubbelt så stor, jämte svinhus, väderkvarn och tröskhus. Där fanns även stugor till statarna och stallar till hästar och de många vagnarna och redskapen, tvenne brunnar samt en mångfals murar, grindar och äppel- och päron- och grönsaksträdgårdar.

Att detta allt var möjligt berodde givetvis på god ekonomi, men denna ekonomi var emellertid inte enbart byggd på skötsel av jord och skogsbruk, som visserligen blev alltmer omfattande ju mer ägora utvidgades, men det var även så att Sprättmannarna hade näsa för goda affärer, varhelst dessa fanns, och ofta fanns dessa affärer på böljan den blå. Böljan låg i närheten. Närmaste ordentliga hamn var väl 5 kilometer från Sprätteholm. Där låg då själva Kattegatt. Och där hade Sprättman haft sitt lilla inkomstbringande rederi. Det var tradition i trakten att man lite vid sidan av hade jordbruk, medan man egentligen hela drösen livnärde sig på kaperi och smuggling och annat. Och det var i sin tur sanktionerat, i hemlighet, från högsta ort.

Jorden på Sprätteholm var inte rik, som sagt, - inte alls som på västgötska eller skånska slätten - men ändå utmärkt att odla uti. Den var bättre än den småländska: inte för hård, inte för

lerig, men heller inte enbart sand, men den hade ett stadigt lager humus, en saftig råhumus, som inte alls blivit för rik på natrium heller, trots att det nu, som sagt, inte var mer än en halvmil till det stora böljande havet, till Nordsjön i väster. Så var inte heller stenen i marken så riklig som inåt landet, men man hade mycken liten möda med att forsla undan morän kvarn- och stötosten ifrån åkrarna. Grundvattnet var lätt åtkomligt, då berggrunden var gynnsam och inte tycktes ha några större sprickor uti vilket allt vattnet dränerades och försvann. Och de västliga vindarna från havet var inte värre än att träden växte raka, och någon stormfällning förekom ytterst sällan av vare sig säd, skog eller levande varelser. Alla djuren trivdes i sina stallar och fåren hade det hyggligt på strandängarna och på småöarna intill och man hade lätt att få tag i beskedligt och pålitligt folk, drängfolk såväl som arrendatorer, som i sans och ärlighet hjälpte godsets herre att förvalta Guds gåvor. Ty givetvis var menigheten i socknen enfaldig, och enfalden, som även den är en Guds gåva, underhölls å det flitigaste av socknens pastorer och kantorer, i all evighet amen.

Sprätteholms area var i själva verket ofantlig. Hur det hade blivit så begrep knappast någon. Det var som ett mirakel alltihop. Juridiskt lärda och andra bildade människor hade kommit från både Lund och Upsala under långliga tider för att titta i gårdens böcker, för att se hur alltihop gått till, men ingen, inte ens professorerna i statskunskap och historia, hade begripit hur man hade kunnat lägga under sig så enormt mycket land, för att inte tala om öar utmed kusten och allt. Och detta då bara med en rad Sprättmän som subjekt. Man måste förmodligen ha haft kontakt med ättlingar till Gustav Eriksson Vasa. Det rimligaste var att tänka sig att man hade kungligt blod någonstans. Det tycktes, allvarligt talat, forskarna som, och det

tycks dem än idag, som om det var en lycklig slump som satte släktens urbonde i stånd att få en god skörd på sin lilla tuva en gång på 1600-talet. Denne, Gul-Hans Sprättman, (han led av en sjukdom, en slags gulsot, som gjorde hans hy missfärgad uti denna grundfärg) hade satt en skörd med rovor ungefär när Karl XII, var på färd österut mot Riga. Det var ett lyckokast. Rovorna blev utmärkta och kunde forslas till Kongahälla, för vidare transport till trosskaptenerna, och säljas med god förtjänst. Gul-Hans byggde sig för förtjänsten ett rejält stockhus på en liten öppen plätt i landskapet och där det huset låg en gång, där, *right on the spot*, ligger nu hela Sprätteholm slott. Virket hade Hans Sprättman importerat från Norrland via skepp. Halland var så gott som avskogat sen Medeltiden. Det som växte här, i trädväg, dög knappt till takläkt på uthusen. Möjligen som tändved till kakelugnar.

Om vi nu hoppar över några generationer av idoga och näringsriktiga havre., bön- och kreatursbönder, jämte tider när hela gården låg för fäfot och man satt inne i de små husen och spelade mandolin och kort, så hamnar vi alltså hos byggaren av träslottet, den sluge August E. Benezer Sprättman. Denne hade en bror och mängder av systrar, och gott om pengar och psykisk energi, vilket senare lätt kan inses av det faktum att han även ägde skepp, som seglat långt och även fört svarta, bruna och gula slavar kors och tvärs i tropikerna och över Atlanten. Genom alla tider hade släkten haft god hand med länets fogdar och med landshövdingen, - och kanske även konungen alltså - och sänt dessa rikligt med gåvor och mutor och bjudit dem på underbara rådjurs- och fasanjakter samt på seglatser i små jollar från vilka man om nätterna fiskat hummer.

August, alltså energisk som få, hyrde en hel del folk i Halland 1866 och skaffade en byggmästare ända från

Köpenhamn och så satte de igång med att, efter en ritning som rike och begåvade August själv gjort, bygga det stora träslottet, på en solid grund och stor källare. Man grävde ut omkring 20 alnar ner och gjorde en stadig grop 200 meter ggr 50 meter från vilken man ledde vattnet ända till havet genom en underjordisk kanal. Arbetet med kanalen hade startats redan ett årtionde tidigare av en ättling till den gule Sprättman, Karl-Emil. August var en omtänksam, förtänksam och påhittig man och visste även att man bör hålla ett öra till marken för att lyssna till förfädrens steg.

August Sprättman hade i själva verket sett bilder på hur renässanspalats i Italien såg ut, på originalkopparstick. I omgångar hade August E. Benezet via seglats på eget skepp varit i Holland och på besök i Amsterdam hos en målare, som i sin ägo hade mängder av kopparstick, och av denne inhandlat sådana med hus på. Som present hade han av den trinde lilla målarmästaren vid ett tillfälle fått ett porträtt, där någon som troligen hette Harmenz Rembrandt van Rijn satt och smålog iklädd nån slags basker, samt kliande en liten nederländsk katt. Detta porträtt, kallat "kattporträttet", hängde, efter det att nybyggnationen var klar, alltid i godsägarens arbetsrum i norra tornet. Intill tavlan hängde i två bastanta rep av svart läder en två alnar lång spikklubba, som sett sina bästa dagar. Porträttet var ljuvligt, just som Rembrandt varit, och det spred sitt lättsinne och sin stillsamma fantasi över rummet.

Värre var det alltså med kopparsticken. Dessa inspirerade nämligen inte till lättsinne, men till massor av arbete. Det visade sig att utländska slott och herresäten, mest schweiziska, när de drogs upp i naturlig skala, till skala 1:1, blev hiskeligt stora, och behövde massor med virke, spik, tegel och sten för att bli annat än rangliga teaterkulisser. Det var det som den utrikiske

byggmästaren insåg, när han hade fått kopparsticken framför sig. Det kan ibland vara svårt att göra en solid verklighet av möjlighet.

”Detta blir inte billigt, Sprättman!” sa dansken och slog med baksidan av byggmästarhanden på sticket.

Ritningen på det grova papperet framför honom föreställde ett litet slott i tre våningar med två fyravåningars torn med platt tak, uppe på vilket diverse plataer med balustrader syntes. Byggmästaren, vars namn var Westergaard, lyckades, hänvisandes till hållfasthetsläran, banta ner huset till två våningar. Så blev det ett avlångt komplex i tre delar, där dessa tre åtskildes av två torn, det norra och det södra. Huset var helt symmetriskt ritat och utsirat i små detaljer i takskäggen och Sprättman kallade huset för Sprätteholm, vilket var det urgamla namnet på själva arean, själva jordbruksfastigheten, uti lantmäteriregistret.

Tillsammans med Westergaard ritade nu Sprättman, som var allmänbildad och hade gått ut folkskolan i närheten av sockenkyrkan, med en enkel snickarpenna färdigt huset, och män kallades in från det närbelägna Göteborg till att hjälpa till dels med den stora källaren, och dräneringen av denna, dels med struktureringen av alla bjälkar, all spont, regler och alla stag som krävdes, ty det skulle bli ett hus helt i småländsk ask, lokal halländsk björk samt norrländsk fur.

Huset stod, skinande gult, klart, efter två års bygge. 1866 flyttade Sprättman från den mindre släktgården, en fjärdingsväg bort, till det lilla godset, som invigdes av en hornmusikkår från Kungsbacka samt av prosten, Teol. Lic. Ambrosius Dillén.

Av någon anledning så kom slutresultatet mindre att bli ett träslott som liknade något italienskt, eller ens fjärran tycktes vara något som Voltaire kunde bota i, men herrgården hade

istället något av Liseberg över sig, trots att detta gods var mattgult och inte rödrosa. Man kunde, när man drömde om herrgården på nätterna, lätt föreställa sig att man var på ett nöjesfält, man hörde nästan ropen från försäljarna av spunnet socker, och att Sprätteholm gård mest var en mängd kulisser och att både människor och djur hade hyrt dit av någon affärsman, och att man tog inträde där. Man letade efter rotundan, efter spöktåget och karusellerna.

”Detta kommer att bli himmelskt!” hade Sprättmans dotter, Elsa, som var miniatyrmålarinna, sagt och så skålades det i champagne bland alla 130 gästerna som satt i långbord ute på gårdsplanen, som, grusig, sluttade lätt utifrån slottet och som för tillfället var beströdd med rosor och hö.

Kapitel 3.

Vari presenteras en av huvudpersonerna i denna berättelse grundligt, nämligen Herbert E. Benezzer Sprättman.

Jag stirrade nu på Herbert Sprättman, en ättling till August, som satt bredvid mig i en korgstol på balkongen i eftermiddagssolen. Här ute på den vidsträckta balkongen, som var lika rymlig som rotunda, eller en mindre allmogedansbana, stod rader av korgstolar, åtminstone fem. I dessa låg dessutom små filtar eller plädar som man kunde ha om knäna, kvällstid eller om natten, samt en mångfald platta kuddar, vissa i lintyg, andra i plysch, vissa randiga andra glansiga och

med blommor på. Ty här på godset var alla som var kvar, vilket inte var många, ganska frisinnade och man plögade tjatrande som babianer njuta av livet och av varann. Eller så drömde man sig tillbaka till svunna tider under en pläd, stilla spelande på mandolin läppjande på en Martini.

Balkongen, eller toppaltanen, - ty det fanns en altan på första våningen också, där man aldrig var, men enbart passerade - syns ha varit byggd, dels som resultat av en idé om det imposanta, dels för att göra slottet till en fristad för berättande, ty utmed hela denna kust var det snart väl känt bland alla bildade människor att ingenstans i världen berättades det så underbara historier som på August E. Benezers Sprättmans balkong. Således var nu balkongen, eller den med granatäpplebalustrar, försedda altanen även försedd med stora spaljeer, på vilka klättrade en mångfald vildvin och rosor och diverse kräl- glid- och störtväxter, som gjorde att akustiken här ute blev perfekt och som agerade vindfång. Man hade även gigantiska fågelburar utställda här och där, väl tremeter höga, i vilka tama korpar satt och stirrade med sina koksbitar till ögon. Det sades att de memorerade allt som sades här ute, och ibland lade de sig i samtalen med gåtfulla repliker. Och så hade de gjort i generation efter generation. Så var dessa korpar en rik källa när det kom till frågan om hur man i Sverige talat på 1700-talet

Ute på gården, vaktade av en liten ilsken tax, som hette *Pontus III*, drev ett fjorton tal gäss omkring, vilka syntes druckna av törst i sommarvärmen.

Altanen, liksom hela huset, vette rakt åt öster, givetvis, och det var den allra vackraste syn när solen lät sin strålar belysa denna upphöjda altan, denna parnass, om kvällarna genom vårdträdet, den stora bok, med flera stammar, vars lövverk

prunkade under den varma årstiden. Över huvudingången som var placerad mitt i den mellersta byggnaden var monterad en stilig skylt av ekträ där bokstäverna syntes särdeles sinnrikt skulpterade, som klossar, och den var målad blå, men som i alla fall löd: ”SPRÄTTMAN” i vita bokstäver. Skylten tvättades då och då, och för detta ändamål stod invid ingången en lång, skranglig omålade stege lutad mot den gula träpanelen.

Nu satt Herbert och jag bredvid varandra här, och i en meterhög bur intill putsade sig omständligt en väldig gråsvart korp, väl tre kilo tung, som fått heta Chopin. Dess rörelser var ryckiga och det yrde loppor omkring den. Chopin var Mädchen Horns älskling, för övrigt, och många är de brödbitar och köttbullar som via Mädchens små fingrar först in genom gallren till Chopins stora klapprande och av saliv glittrande näbb, för att därefter försvinna ner i den mörka korpmanen via det stora gap, som alltid tyckt mig av mytologiska mått. Efter att ha sett Chopins gap så visste man hur helvetets ingång såg ut. Burar av olika storlekar och färger med korpar fanns lite här och var i huset, eftersom det varit en av August Sprättmans stora hobbies att odla dessa, och hans sista vilja att korparna alltid skulle finnas i huset. En särskild fond hade upprättats åt korparna.

”Jo, det var något jag glömt att säga”, sa Herbert.

Herbert ägde egentligen inte godset Sprätteholm. Men snudd på. Ty så här var det:

August som var född prick år 1830 blev framåt senare delen av århundradet, trots lungdot och difteri, äldre och äldre. Efter det han byggt och satt fart på Sprätteholm, på vars balkong Herbert och jag nu satt och vaktade på varann, så syntes hans kropp – en liten senig kropp – blomstra av liv och ännu framåt sekelskiftet var han vig och kunde stå på en arm. August Sprättman lär ha sagt att det var alla goda historier som höll

honom vid liv och vid god vigör, och att det var den ståtliga balusterbalkongens förtjänst, samt alla hans goda vänners, och Strindbergs, förtjänst att han senare blev så gammal som han blev. När första världskriget bröt ut, och man fann sig måste ransonera punschen, skrockade den åttiofyaårige August och sa, att nu var det nog slut med honom. Ty det var verkligt dåliga tider. Hans två skepp, kaparskeppen *Ulken* och *Deiligheden* – efterföljare till mängder av rövarskepp, mest fregatter, från samma socken, som kanonförsedda byggts på halvön ända sen 1700-talet - gick genast samma natt i kvav på Kattegatt, sänkta av nån förlupen tysk, rysk eller engelsk projektil, eller kanske rammade, och man saknade de leveranser som man hade blivit vana vid, av sällsyntheter utrikes ifrån, samt hela besättningarna också, inklusive de båda skepparna, varav en kom från den egna socknen och var släkt med pastorn. August var således nu 84 år och man ansåg att han, på grund av sin sjuklighet och sin livsföring, inte borde ha långt kvar. Man kan tycka att 84 år inte är någon ålder, men helt visst var det inte alla människor som förr i tiden uppnådde en sådan ålder, särskilt inte de som unga drabbats av lungsoten.

Han lät då sända efter en advokat från Stockholm, för att uppställa ett testamente. Med släktskap och äganderätt förhöll det sig 1914 så, att August E. Benezer Sprättman ägde allt beträffande Sprätteholm, jämte de sjunkna skeppen och sjöfarts- och kaperibreven. Han hade en bror, Karl-Edwin, som från början ägt en hel del, men som gjort dåliga affärer och nu bodde i en backstuga i skogen på undantag, en fjärdingsväg inåt land, invid en halvt hoprasad märtelgrav, som tillhörde Sprätteholm, där han brukade bada. August hade låtit bygga flera märtelgravar runt omkring på ägorna, och de var alla mödrars skräck, då ju givetvis barn lätt kunde gå och dränka sig i dessa

vattensamlingar. Märgelgravar var ju förr i tiden vanliga på landsbygden i de trakter man bedrev spannmålsodling. De var primitiva anordningar för utvinning av märgelkalk för spridning på åkrarna.

Utöver August och Karl-Edwin fanns från slakten boendes i trakten Augusts barn med granngårdens Elaine, Konrad och Elsa, samt Konrads barn med respektive fruar och barnbarn och deras vänner och alla de människor på obestånd som flockats kring August, samt alla de goda och punschglada berättare som blivit kvar på Sprätteholm, ibland bara av det skälet, att de inte tyckt sig fått berätta sina historier till punkt. Inalles fanns 1914 hela 68 personer boendes på Sprätteholm. En förskräcklig massa människor. Att redogöra för alla dessa människor med namn och data är givetvis en fullt möjlig uppgift, och jag skulle gärna ta mig an den, men det blir ju svårt för läsaren att i all hast orka ta till sig all denna information, varför vi bara helt översiktligt nämner att dessa människor bodde överallt på Sprätteholm och i Sprätteholms närhet, i diverse större hus, i mindre och i hålor i marken i skogen omkring. Att hålla dem vid liv, och på gott humör, det var ett bekymmer för August.

Detta fick nu advokaten erfara, en lång snäll karl som gick under namnet Eskilsson. Hur gjorde man nu för att bäst ta hand om allt detta slödder, som samlats kring det vidunderliga snillet August E. Benezer Sprättman? Det var den stora 10000-kronorsfrågan. Det blev inte bättre av att flera i detta slödder var rymlingar från fångvården och inte alls skrivna på adressen.

Eskilsson konfererade med Sprättmansonen Konrad. Denne erbjöd sig att ta över gården efter fadern, samt sörja för Elsa, som enbart satt i den norra gavelns översta rum och målade små oljeskisser i skenet av stearinljus tillsammans med sin son, Wilhelm, som var en drömmare och mest satt och sov med en

bok i handen, medan hans hustru dels alltså målade tavlor, dels vävde bonader i dova färger till kyrkan.

Konrad Sprättman, som trodde sig ha sinne för affärer övertygade då Eskilsson detta krigsår – i Sverige brydde man sig inte mycket om kriget - om att man borde satsa på tennis, istället för på kaperi och jordbruk. Skeppen hade ändå gått i kvav. Man skulle bygga en tennisbana, eller fjorton gräsbanor, på ägor. Allt i enlighet med internationella regler och med modern standard. Konrad var i själva verket, i sin tur, offer för en skojsare vid namn ”Tennis-Horn”. Så bildades ett aktiebolag som skulle ta över efter den gamle August när denne gick bort. I bolagets ledning satt Konrad och Wilhelm samt ”Tennis-Horn”. Samt alla åtta Konrads barn. Bolaget hette helt enkelt ”Lawntennisbolaget”. Aktierna delades ut. Ty bolaget bildades meddetsamma. Utan tillgångar, mer än 500 kronor som Konrad tog ur egen ficka. Ingen blev utan aktie. Inte ens Tennis-Horn. Man övertalade August att låna aktiebolaget pengar så att man kunde investera i tennisbanor.

Under tiden jag beskådade utsikten har nu Mädden kommit med flera flaskor, bland dem en whisky, samt ställt dem på bordet av mahogny som burits ut.

”Jo, jag ville tala om det legendariska receptet”, sade då plötsligt Herbert.

”Jag förstår” sa jag.” Ja vi talar ju knappt om annat”

”Receptet är ovärderligt.”

”Jojo, men det kan ju i detta fall vara så att om sanningen vore någon annan, än den gängse omkringspringande, så faller värdet av projektet betydansvärt?” sa jag då, terapeutiskt, medan jag såg att vi nerifrån gräsmattan blir uppmärksammade av

Mädchen som var ute med sin hund, en liten söt dvärgcollie och som tycktes mixtra med en hörsnäcka i sitt öra.

”Helt visst. Om elixiret visade sig vara verkningslöst, så skulle hela projektet gå i graven, och jag förbli fattig”, menade Herbert som nu lutade sig tillbaka i korgstolen och viftade undan en ros som från spaljén utsträckt kommit lite väl nära hans huvud med det grå håret. Solen lyste varmt och vi läppjade på Vermouthen.

”Vet farbror Herbert verkligen inte var receptet är?” undrade jag, halvt frånvarande, halvt talande som till ett barn. Karl n var ju inte precis utfattig vad jag hittills hade begripit.

Herbert låtsade givetvis som om han inte hört frågan. Den var också för dum. Men man skall inte lämna någon metod oprövad, tycker jag.

Receptet, det var receptet på den dryck som August Sprättman tillverkat för att hålla sig vid liv i 149 år. Och det är om det receptet som denna historia handlar om.

Kapitel fyra.

Promenad i Färdslösa socken år 2018.

Det var tisdag och vädret var utmärkt. Jag, Lutz, gick en sväng runt godsets omedelbara närhet och stirrade på de med kallar, nässlor och ormbunkar överväxta tennisbanorna. Vad som var kvar av dem, och av läktarna, efter den gigantiska katastrofen.

I sällskap hade jag dvärgcollien, som jag hade lyckats få låna av Tennis-Horns dotterdotter Mädchen. Hunden tillhörde

egentligen kokerskan, Liselott, men denna var för upptagen med hushållet för att sysselsätta sig med hunden. Kanske lånade jag hunden i hopp om att den hade en aning om var receptet låg. Jag gick emellertid i solskenet grusvägen fram lojt och tuggade. Liselott, den bleka kokerskan, har försett mig med en jättelik sillsmörgås på rågbröd som jag åt medan jag gick. I kavajfickan – jag bär alltid kavaj – hängde ett paraply. Man visste aldrig om det skulle bli regn här på västkusten.

Vi gick österut, denna utmärkta augustidag, då värmen stigit till behagliga 27 grader Celsius, förbi de sedan länge outnyttjade tennisbanorna, med de förvridna brandresterna av tennisstadion, och passerade ett gärde där det låg en mängd gamla hus, som allihop förfallit. Det var där alla de gamla berättarna bodde under August den Stores tid. Kanske hade även författaren Hjalmar Bergman, under sin rastlösa tid på jorden, varit här. Jag riktigt såg honom här. Bland husen fanns en av alla de många nedgångarna till tunneln som leder ut till havet. Dessa nedgångar låg likt tunnelbanestationer på ett tjugotal ställen utmed hela denna magifika underjordiska gång. Tunneln var rejält tilltagen och den var numera svagt upplyst av elektriskt ljus. Den var en gång byggd av straffångar som August hyrde på sin tid av ståthållaren och den var flera kilometer lång och mynnade ut i vattenbrynet på en stenig strand, med utsikt ända till Danmark.

Jag funderade på hur det kom sig att det kunde gå så illa med Sprätteholm, med Tennisbolaget och allt. Faktum var att det nog var August egen livsvilja som satte *P* för det hela. Varför rasade allt samman. Aktierna var nu värdelösa och allt skulle snart tagas i mät av riskkapitalbolag.

Karln, August, vägrade alltså dö. Ju äldre han blev desto mer kalabalik blev det. Man misstänkte helt enkelt fusk. År 1940,

mitt under kriget, när August således var 140 år gammal, så kom en hel kommission från Venezuela för att kontrollera att August var samme August som fötts år 1800 i socknen. August höll då upp flaskan med elixiret. August antydde för de spanskspråkiga forskarna att det var självaste Strindberg som hjälpt honom med tillverkningen.

Då hade Konrad ingripit, och skrikit:

”Du sitter väl inte och pimplar absint!!?”, men han tystades av sonen till Tennis-Horn, en viss Trevor Horn.

”Förstår du inte vilken AFFÄR detta kan bli?” hade denne sagt, på svenska, så att venezuelanerna inte förstått. Redan år 1941 hade amerikanarna kommit och ville sälja elixiret i USA. Men August hade bara sagt att det inte var till salu.

Collien, som hette Charmaine, och jag hade nu nått ner i tunneln. Vi slog på ljuset och började promenera mot havet, försiktigt, ty den stenlagda gången var aningen hal. Hunden skällde under vandringen diskret åt råttorna, som kikade fram här och där ur olika öppningar.

”Ja, här nere skulle receptet omedelbart bli uppätet.” sa jag halvhögt till Charmaine. Hunden sneglade upp på mig, misstroget.

Efter att ha vandrat ett slag kom vi till nästa station och där gick vi åter upp till den varma ängen.

Kapitel fem.

I vilket lilla Mädchen råkar riktigt illa ut. Så illa att man knappt kan tänka sig något värre.

Vad jag var helt ovetande om var, att Herbert Sprättman i denna stund gick fram till ett schatull, en gammal sekretär i sitt arbetsrum i södratornets toppvåning och öppnade ett lönnfack mellan det ställe där man upprätt förvarade kuvert och där bläckhornet stod och snabbt grep åt sig en flaska av en storlek som liknade en 33cl Bell´s whiskey. Han skruvade försiktigt av korken och sörplade sen i sig en liten klunk av det grönfärgade innehållet. Ty det var ingalunda whiskey i flaskan. Och det visste Herbert. Det var inte elixir heller. Både Konrad, Augusts son, och sonsonen Rudolf och Rudolfs son Herbert hade förgäves sökt tyda den lilla lapp som August Sprättman efterlämnat och på vilken det på något sätt skulle framgå var receptet till elixiret fanns. Som tröst för att de nu inte fann på något sätt att tyda lappen, och i faderstrots, så hade Konrad helt enkelt trott att det var ren absint, och så drack han det, förde vidare denna bedrövliga vana till sin son, Rudolf, som också han meddelat sin son Herbert att man som tröst helt enkelt kunde dricka absint blandad med ljungblommor från trakten, då man sannolikt blev väldigt gammal av det samt levde ett gott liv, fri från eländiga minnen genom att dricka det. Varken Konrad eller Rudolf blev dock särskilt gamla. De blev också på ålderns höst ganska korkade.

Herbert log dock. En effekt av ren absint. Från sin position bakom en gardin såg Mädchen detta. Hon hade sett till att göra sig fri från sin hund, så att hon i lugn och ro kunde spionera på Sprättman, för att i skådandet av dennes förehavanden möjligen kunna lista ut var receptet till elixiret fanns. Hon var likaså nu också beredd att, efter det Herbert lämnat rummet och gått ner i stora salongen i mittkvarteret igen, helt fräckt norpa åt sig flaskan, föra över en del av innehållet i en liten plastflaska, som hon hade tagit med sig för ändamålet, och sen sända denna som

rekommenderad försändelse till en god vän på KTH, som lovat att snabbt och diskret analysera innehållet.

Herbert lämnade rummet och gick ut, stängde dörren och sen ner i salongen våningen under. Mädchen hade dock inte märkt att Herbert lämnat luckan till en av burarna med korpar i vidöppen, och när korpen, en stor raggig en, med namnet Machiavelli, såg att Mädchen drog ut den lilla träluckan ur sekretären med sina små, nu darrande fingrar, så slog korpen blixtnabbt till. Mädchen hade inte hunnit få ut trästycket ens till hälften då fågeln med rasande far for in med hela näbben i sidan av hennes blottade hals.

Det tog bara en minut eller så innan Mädchen, som låg och sprattlade i sitt eget blod på den stora orientaliska mattan från Konstantinopel, utandades sin sista, porlande suck och låg död som en fisk i Herberts kontorsrum. Mädchen Horns ögon låg, vidgade av smärta och skräck i sina hålor och stirrade tomt upp mot taklampan, som spred ett stilla skimmer över det pråliga rummet.

Korpen lyfte från golvet, från vilket den lugnt betraktat Mädchens dödskamp, och flaxade sen upp på sekretären och sköt med näbben in den lilla träbiten som dolde whiskyflaskan, och återvände sen till buren, där den sedan fick ägna mycket möda åt att bli av med blodet från näbben genom att gnugga den med strö, flis och annat från burens botten.

Från väggen ovanför det antika skrivbordet blickade Rembrandt muntert ner, strykande med höger hand över en randig kattrygg. Den var mycket ovanlig denna tavla. Inte ofta finns det med några katter hos Rembrandt inte. Troligen var det inte särskilt på modet just då att ha innefatt i Holland. Det är ju så med katten att den ibland inte alls varit särskilt populär. Än idag är det många människor som inte riktigt vet vad man skall

placera en katt. En olja av denne holländare kunde emellertid vid försäljning inbringa så mycket pengar att man blev ekonomiskt oberoende för resten av livet. Visste alla om att det var en äkta Rembrandt? Eller var det inte det? Kanske hade August inte alls varit pålitlig? Var det bluff? Liksom elixiret kanske också var? Ja, snarare det.

Snart sken näbben lika ren som aldrig förr och Machiavelli kraxade så ljudlig att Herbert hörde det, kom upp för trappan igen, öppnade dörren till sitt arbetsrum, där han brukade sitta och skriva sonetter, och såg vad som hade hänt. Helt uppbragt tog han fram sin mobiltelefon och slog 112.

”Det har skett ett mord här. På Sprätteholm.”

Herbert gick, utan att röra flickan, ner i för trapporna och ut på nedre altanen där han tände en Bellman Siesta. Han rökte aldrig inomhus. Det förpestade luften och satte sig i tapeterna, menade han. Efter en halvtimmes väntan hörde han sirenerna från polisbilen och slog sig då ner på trappan och torkade sig i ögonvrån med sin näsduk. Herbert var ogift. När han dog skulle kusinerna komma och dela på vad som var kvar. Vissa delar av godset var tungt intecknade. Men givetvis, en viss vinst skulle det bli.

”Stackars flicka!” sa han lågt och stirrade ner i gräset vid trappfoten, där det myllrade av insekter, som var på väg åt olika håll.

Kapitel sex.

I vilket jag, Lutz Berghoff, presenterar mig.

Det kanske är dags att jag presenterar mig själv. Jag heter Lutz Berghoff och har en liten detektivbyrå som heter *Lutz Berghoff Bureau of Investigation*. Den ligger vanligen på Lilla Klädpressaregatan, i rikets andra stad (inte Rikets Andra Sal) men har varit tvungen att flytta därifrån. Just nu har jag kontoret på fickan, i min telefon. Jag är 32 år och i mina bästa dar. Somliga säger att jag är smart, andra att jag är en idiot. Min farbror, Edward, brukar säga att jag bör skaffa mig en utbildning. Hur som helst så lyckas jag komma på intressanta uppdrag, där jag ofta blir bjuden på middag. Det räcker långt för mig.

Nu hade jag blivit kontaktad av Herbert E. Benezer Sprättman i ett delikat ärende. Denne hade ärvt en papperslapp på vilken man – om man tydde den – kunde komma åt ett gammalt recept, genom vilket man kunde tillverka en enastående dryck med vars hjälp man eventuellt kunde bli 150 år gammal!

Sprättman hade sänt mig lydelsen, då jag ju har ett visst rykte om mig att vara både det ena och det andra, som ni redan vet. Då själva lydelsen måhända inte skulle hjälpa mig stort utan den miljö som lappen, ledtråden, var författad i, så bjöd Herbert mig att tillbringa en vecka på landet. Fri kost och logi, plus 10000 kronor i omkostnader. Om jag tydde lappen och allting löste sig, så skulle summan bli tiodubblad.

Texten på lappen löd – Sprättman skickade den som sms:

”Bokens blad ser bara svinet rätt igenom.”

Detta sade mig ju inte mer än vad gemene man läser, att endast den som är ett svin struntar i vad som skrives i böcker.

Nu hade jag befunnit mig på Sprätteholm gods i tre dygn och inte blivit mycket klokare.

I det inledande samtalet på lördagen hade jag frågat gamle Herbert om hur han hade tolkat lappen. Hur mycket chiffer var det? Hur visste man att det ett chiffer? Vad hade August Sprättman för bildningsbakgrund? Hade han stort bibliotek? Fanns det nån bok med tunna blad i huset?

Herbert hade stirrat på mig. Sen sa han torrt:

”August var obildad. Här finns några få böcker, men mest lite Strindberg, och några biblar. Och vilken typ av gåta det är fråga om, det är väl det som gåtan!”

Jag skämdes en stund. Jag tänkte att August inte varit mer obildad än att han tagit hem en Rembrandt, vän med Strindberg, kunnat sköta både lantbruk och rederi samt dressera ett gäng korpar och sa sen:

”Jag har ingen aning.”

Herbert skrattade. Sen satt vi tysta. Det var på aftonen och gubben satte på tv:n. Under *Aktuellt* frågade jag tyst:

”Det var alltså Lawntennisbolaget som ruinerade er allihop?”

”Kanske det.”, sa Herbert.

Sen hörde vi på nyheter om klimatkrisen. Vi suckade när vi hörde om katastrofscenariorna, och Herbert sa att han trodde att människor kunde anpassa sig efter nya förhållanden.

”Jag minns min far, Rudolf Sprättman.” sa Herbert i det han slog av tv:n med en tryckning på fjärrkontrollen.

”Jaha!” sa jag glatt, och tänkte att nu börjar det röra på sig. ”Vad var det för en man då?”

Herbert sneglade på mig och ansåg tydligen att jag genom mitt sätt att fråga radikalt förgripit mig på minnet av Rudolf. Det var – menades det med blicken – alls ingen vanlig man, denne Rudolf.

”Rudolf var det synd om.” sa Herbert, i vars ögon det steg upp tårar. I själva verket var det längtan efter absinten som kom ögonen att tåras, men det kunde ju inte jag veta, så jag sa:

”Stackars man!”

”Nej nej,” sa Herbert argt,” jag menar inte så. Jag menar att han tyckte synd om sig själv.”

”Jaha.” sa jag, och stålsatte mig för att låta bli att säga, att det var ju synd.

”Ja, Rudolf E. Benezar Sprättman tillbragte sina dagar med att skriva godsets historia.”

”Fantastiskt,” sa jag, som alltid haft lätt att uttrycka mig. ” Den vill jag läsa.”

”Om du vill låta bli att avbryta mig hela tiden så skulle jag bli mycket glad.” sa Herbert och fortsatte:

”Eftersom han var så förvirrad som han var, och så gränslöst förälskad i min mor, Goliatta, så blev det inte mycket med denna krönika. Mest oläsliga streck lite här och där på små lappar.”

”Vad hette er mor?” frågade jag andlöst, i det jag tömde glaset med Vermouth och såg mig om efter buteljen.

”Goliatta.”

”Men det kan man väl inte heta?”

Ja, på det viset fortsatte sedan diskussionen hela lördagen, min ankomstdag, och som ni alla väl förstår var det fullt naturligt att jag då istället koncentrerade mig på Mädchen istället för den degenererade gubben. Hela släkten var tydligen, eller tydligtvis, absintskadad, och man misstänker att det fanns ett grundläggande stråk av vansinne, av hebefreni och cortexförtvining och av instinktuell elefantiasis, samt lättja infantil, i släkten.

Mädchens ögon var däremot pigga och det dröjde inte länge förrän jag stulit mig en kyss i trappan upp till det norra tornet. Men sedan blev det kväll och Mädchen låste in sig i sitt rum med Chopin, som hon flyttat med sig dit.

I en skål låg druvor från godsets vinträdgård.

Kapitel sju.

I biblioteket.

Polis och rättsläkare anlände alltså för att ta reda på vad som hänt och för att ta vara på kvarlevorna av Mädchen Horn. Den som anlände var nu Kungsbackapolisens grand old man, en viss Jean-Christophe Totalstedt. Läkaren hette Lillinger Svensson.

Jag hade då redan dragit mig undan till biblioteket. Ty ett sådant fanns, och det låg i skymundan åt öster och var fullständigt belamrat med böcker från golv till tak.

Jag sjönk ner i en plyschsoffa efter att på måfå tagit ner en bok från en av de många bokhyllorna, som gick från golv till tak. Dammet yrde av boken och jag fick dra till mig en golvlampa med fladdrande glödlampa för att se bokens titel. Där stod med stora bokstäver:

Den hemlighetsfulla ön.

”Jaha.” tänkte jag och skulle börja läsa. Jag hade inte en tanke på att det kunde vara den gamla vanliga Den hemlighetsfulla ön, men tänkte att det måtte vara en spännande bok, skriven nyligen, eftersom det var en modern pocketbok.

I samma stund knackade det på den tunga biblioteksdörren, tre korta och en lång, och sen inträdde Totalstedt, som var en liten man med mustasch.

”Ursäkta mig,” sa Totalstedt som släpade en tung stol intill min och harklade sig och sa:

”Jag vill bara undra lite över korparna. Känner ni till något om korparna? Vi tycks nämligen ha en fågel som gärningsman.”

”Eller kvinna.” sa jag.

”Machiavelli.” sa Totalstedt.

”Ja, jag har alltid trott att Machiavelli var en kvinna...” sa jag.

Totalstedt ignorerade mig och frågade vidare:

”Vet ni vem som dresserat dessa korpar?”

”Förmodligen Sprättmannarna.” sa jag och lade undan boken, vilken jag nu insett bara var den vanliga berättelsen om Cyrus Horns snille av fransmannen Jules Verne.

”Vad vet ni om denna dressyr?”

Totalstedt såg sig om i biblioteket medan han talade med mig. Rummet innehöll förmodligen mellan 15000 och 20000 volymer, de flesta inbundna i franska band.

”Bara att det försiggått länge. Åtminstone sen 1800-talet. August Sprättman älskade korpar.”

”Otroligt.” sa polismannen. ”Men nu måste vi avliva allihop. De är ju veritabla dödsmaskiner.”

”Ja, antagligen.” sa jag och sträckte mig efter en ytterligare bok, för att se vad som kunde paras ihop med Jules Vernes mästerverk i detta bibliotek. Det visade sig då att boken som

stätt intill Den hemlighetsfulla ön var en tjock bok på engelska.
Titeln löd:

Drosophila Chromosomes.

När jag bläddrade i denna bok insåg jag att det var en slags specialstudie inom genetiken och inom den gren som sysslar med genomförändringar, och jag slog ihop den med en smäll och sa:

”Det är något hemskt med detta hus!”

Totalstedt stirrade förvånad på mig.

”Lugn lugn, det är inget konstigt med att man kan dressera djur. Det vet ni väl att man kan dressera djur?”

Jag rusade blint ut ur biblioteket, lämnades polismannen sittandes i det lilla dammiga rummet, och slutade inte springa förrän jag befann mig ute på trappan, där jag, stödjande mig mot en vit träkolonn pustade ut, och svor så att jag nästan dreglade.

Just då lämnade ambulansen huset, medtagandes Mädchens lilla varelse, Mädchen som jag blott för ett par dagar sedan kysst så häftigt. Jag började nu storgråta. I ögonvrån såg jag Liselott, kokerskan komma för att trösta mig. Hon grät hon med, bärandes omkring, vaggandes, med det lilla colliekräket *Charmaine*, som även det grät. Hon var blek och blåögd, och man kunde om henne säga att man inte mindes hennes utseende. Hon såg ut som en vanlig svensk flicka.

Kapitel åtta.

Det äts här ankbröst.

Tisdagen led sedan vidare.

”Man vet aldrig vad man har, förrän det är borta.” suckade Herbert E. Benezér Sprättman lätt defaitistiskt när vi satte oss till att äta ankmiddag i stora salongen på Sprätteholm herresäte den kvällen.

”Korparna måste bort.”, sa jag då, lakoniskt.

I buren, som stod på ett sideboard intill, satt Chopin och stirrade. Han hade inte sagt något på hela dan, helt förstummad förmodligen av nyheten om Mädchens bortgång och av Machiavellis, hans broders, tilltag.

”Förmodligen.” sa Sprättman, som konstant verkade lite berusad.

”Jag har dock nyheter”, tillade han, som om det inte hänt något värt att reflektera över under det senaste halvåret:

”Min kusin kommer på besök.”

”Jaha” sa jag. ”Vem är det då?”

”Det är en ättling till Konrad. Hon heter Filla.”

”Filla?” sa jag, i det jag satte gaffeln i lite ankbröst.

”Ja, Philomela. Filla. Hon är släktens stolthet numera. En elegant dam. Hon har en egen blogg.”

”Jaha.” sa jag. ”Fantastiskt. Finns det möjligen någon i släkten som tillverkar *appar* också?”

Herbert lyssnade inte.

”Filla har en teori. Hon tror att August blev så gammal *på grund av den långa tunneln*.”

Här blev jag nu så förvånad, att jag tappade besticken och samtidigt svalde ankbröset helt otuggat.

”Så enastående intressant!” sa jag, uppriktigt. ”Jag har varit i tunneln flera gånger själv dessa dagar, och jag måste säga att jag

blev riktigt pigg av det. Kanske är det något med luften därnere. Någon radon eller, ... eller klorföreningar ... eller något?"

"Appar", sa då plötsligt Chopin.

Sprättman och jag såg förvånat på varann, varefter vi båda brast ut i det hjärtligaste skratt, och jag steg upp och gick fram och kramade om den gamle mannen.

En tanke slog mig. Jag gick bort till det lilla bordet där fågelburen stod, lyfte med mig buren till matbordet, ställde den mitt på bordet och blinkade sen förstulet till Sprättman, som intresserat följde mina förehavanden med absintblicken. När jag åter satt mig ner vände jag mig till korpen och sade så långsamt, med betoning på varje enskilt ord:

"Bokens blad ser bara svinet rätt igenom."

En stor tystnad lägrade sig över rummet. Endast det haltande tickandet av en klocka, som stod på ett schatull, hördes. Korpen satt blick stilla. Jag stirrade på fågeln.

"Vi har en dinosaurie här." sa jag och pekade på fågeln, som för att grovt håna den.

Herbert Sprättman var nu klar med sin måltid. Han hyfsade sina glas och sade med hög röst i det han reste sig:

"En sak måste du väl begripa! Du kan inte lura en korp!"

Kapitel nio.

Philomela Sprättman själv.

Klockan elva på förmiddagen följande dag, som alltså var en onsdag, svängde en sportbil upp på gårdsplanen utanför Sprätteholm herresäte. Ut ur den lilla MG: n steg en raffig flicka med eldrött hår och en kurvig kropp. Hon var klädd i randig byxdress, vit och grön, samt försedd med en gul halsduk i ull. Runt halsen hängde en smal guldkedja med en stor gnistrande rubin i.

Jag satt uppe på den stora balkongen med en bok i knät och kikade ner på Filla genom balustrarna. Hennes skönhet var bedövande. Jag kände hur svetten bröt fram på min överläpp. Herbert, som låg på altanens golv och gjorde armhävningar ropade glatt:

”Är det nån som kommer?”

”Filla.” svarade jag, varpå gubben spratt upp och gick fram till balustraden och endast iklädd blå shorts vinkade ner mot sin kusin:

”Det är bara att stiga in!” ropade han.

”Tack Herbert!” ropade den unga tillbaka, medan hon baxade fram en stor, svart rottweiler från baksätet och ställde upp den bredvid bilen. Hon satte därefter på ett stort brunt läderkoppel på den, ledde den sen fram till trappan och band hunden vid räcket. Hunden såg sig obekymrat omkring och lät tungan fladdra som om den representerade en tanke. Man blir ganska lätt obekymrad om man växer upp i rikedom och lyx. Själv såg jag mig bekymrat omkring där uppe på balkongen och jag lade ett märke i *Den hemlighetsfulla ön*, där jag nu kommit till det ställe där man upptäcker att det finns lamor på ön. Jag längtade febrilt till det ställe längre fram i boken där man möter Ayrton, den ensamme, men jag fick ju ge mig till tåls.

Vädret denna dag var lika enastående som dan innan. Blå himmel och varmt så det ångade. Man kunde stekt ägg på

balustraden. Efter en stund gick Herbert och jag ner i stora salongen, där vi möttes av synen av Filla stående invid fågelburen med Chopin i, och såg hur hon försiktigt killade Chopin under hakan.

”Akta dig!” ropade jag.

När Herbert förklarat lite ikring vad som utspelat sig mellan Machiavelli och Mädchen ville Filla plötsligt, utan egentlig anledning, ta en promenad, och eftersom jag inte hade något särskilt att göra så förslog jag att Filla och jag skulle ta en sväng till havet, till fots. Herbert tyckte att detta var en god idé och han sa att han själv hade en del att stå i, eftersom han nu fått sig tillsänt med posten en alldeles ny bok i kodknäckeri. Filla log ett bländande leende, och jag gick ut i köket för att få med mig några skinksmörgåsar med ut på promenaden.

Vi beslöt att gå rakt västerut, över stock och sten mot en vik som sprängde sig in i berget där ute, och viken kallades allmänt Diamantviken. Namnet var pråligt, men det var en mycket vacker liten bukt med klart, grönt vatten i skydd av en liten barriär, och utanför låg liksom en liten atoll, trots att detta helt visst var Nordsjön.

Nu gick vi över ängarna. Hon och jag. Och det sjöng i mina öron av lycka. Jag tänkte att jag gav fullständigt sjutton i om vi fann receptet till livselixiret eller inte, bara jag fick vara nära Filla, som inte bara tycktes mig vacker som en dag, men även skärpt, lättsam och behaglig. Jag tänkte att om det skulle bli en helt lycklig dag i mitt liv, vilket jag hittills inte riktigt hade upplevt, som jag tyckte, så artade sig denna bra. Mitt bröst svällde och jag pratade på, om mig själv, i panik över den risk som fanns att lyckan skulle vara av övergående natur.

”Ja, och efter jag misslyckats med mina studier i ostasiatiska språk, så öppnade jag alltså en egen detektivbyrå.”, avslutade

jag mitt långa anförande, som åhörts av Philomela, som stegade på i rask takt med sina långa ben bredvid mig på den steniga lilla stigen över ängarna. Hon viftade bort en geting som satt sig mitt i hennes panna och sa, kramandes sin rubin:

”Kul.”

Själv spann jag inombords som en nöjd katt och undrade om jag inte skulle försöka mig på något med detsamma. Men jag beslöt att avvakta. Filla log stort med vita jättetänder, som vittnade om gigantisk livshunger, och sneglade mot paketet med skinksmörgåsarna.

Sen tänkte jag på att jag, innan jag åkt, varit inne hos Herbert, och av honom fått tillåtelse att, liksom komplottvis, avslöja ledtråden (ramsan om ”svinet”) för Filla, ledtråden till hur man skulle finna elixirreceptet. Herbert menade nämligen att det var mer gynnsamt för intellektet att vara del i en förbjuden, hemlig komplott än att rakt av anlitas för att lösa ett problem. Jag blev förvånad över gubbens skarpsinne, men tänkte att det ju ändå fanns vissa spår av begåvning i den Sprättmanska släkten, vilket inte minst åsynen av Filla övertygat mig om. Alltså hade jag nu ännu ett bete att locka Filla med, förutom min egen varelse, som än så länge dväljdes i en ung, frisk, vältränad, tränande kropp.

Således tänkte jag att det ville mycket till om inte denna dag skulle bli den allra lyckligaste i hela mitt liv. Om jag spoilade detta, ... nej, det fick inte hända! Jag beslöt mig för att gå långsamt och metodiskt fram, för att kunna säkra min seger allt eftersom.

Kapitel tio.

I vilket allt krånglar till sig. Ännu mer.

Herbert hade denna dag tagit sig till baksidan av huset, där i skuggan av några japanska ligustrar godsets imponerande privatkyrkogård låg, stängslad vackert med långa rostiga gjutjärnsstaket och försett med små grå, mossbelupna statyer föreställande både änglar och hiskeliga monster i sandsten. Här låg massor av människor begravda, inte bara Sprättmans, ty under alla långliga tider hade kreti och pleti trängt sig in och lagt sig här för att njuta av och få färg och ära av det fina sällskapet, ända sen Gule Sprättmans tid, på 1600-talet. Ty körgårn, som aningen liknade en pestkyrkogård, var nu byggd av denne, och här låg hela släkten, hela långa raden av män och kvinnor som burit namnet, och här fanns frillor och här fanns det drängar och köksor i långa rader, här fanns bekanta och långväga gäster, som dött under gästa bud, samt knektar och kuskar, fientliga (danska) soldater, och likaså katter, hundar och hästar och ett flertal korpar, dessa senare dock utan kors, likaledes begravda på frostfritt djup.

Så stod nu Herbert framför Goliattas grav, som var av djupröd marmor, med ett blomster i handen och mumlade. Det var nog så med Herbert, att den enda människa han älskat var modern. Hon skulle just denna dag fyllt 100 år om hon levat. Men hon blev alltså inte så gammal ens.

Herbert mindes och grät och suckade och det gjorde rent av ont i bröstet när han tänkte på hur mycket han längtade efter na.

”Lilla mamma!” ropade han, och förskräckta sprang ekorrharna och ärlorna undan och även en kopparorm inunder ett litet fång spireor.

Nu hade, under tiden, jag själv och Filla nått ända ner till Färdslösa strandängar, där det började bli bitvis sankt, och där man nu fick se sig för noga vid varje steg på tuvorna. Här växte

vassen lång, samt stod asp och strandtobak, starrgräset vippade, och på bergssidorna som omslöt ängen fanns enbuskar och hela fält med fetknopp, strandlin, violett ljung, blå tistel. trift, strandglim, gul fetknopp, strandkål och strandkvanne. Ute i vattnet låg, i skydd av grynnorna, ett i vitt dun lysande svanpar och glodde elakt mot oss ungdomar. Jag var dåförtiden ännu relativt ung.

Över våra huvuden singlarde svalor, som om de hölls i trådar av Guds vänliga fingrar och en svag bris rörde vid våra huvuden och kinder och smekte våra små ansiktshår och rörde vid läppen den röda lätt. Allt var som det var klippt ur saligheten och klistrat uppå verkligheten. Allt var ljuvt som ytan på ett underbart vin i ett kristallglas. Och det var som om tusende små händer tyst klappade ovanför våra huvuden och äskade lycka över oss. Det var som om luften var ett bolster, som sökte hölja oss och skydda oss från tidens törnen. Ja, så var det! Och än mer ljuvligt! Ja, så ljuvligt att jag helt enkelt inte förmår beskriva det!

”Så försmädligt bara,” sa Filla, ”att banken nu äger hela godset, och all mark och alla tillgångar. Det är så man spyr! Dessa Tennis-Horns!”

I detsamma halkade jag till på en sten invid en av tuvorna med starrgräs och slant med foten långt rakt ner i det ljumma vattnet. Och där fastnade jag. Filla, som var några steg före, vände sig om, slängde kokett med rubinen i sin kedja och betraktade mig.

”Kom då!” skrek hon i falsett, med ett enormt magstöd.

”Jag kan inte. Jag sitter fast!”

Foten hade glidit ner i en bergsskreda under strandängens bedrägliga tuvor, ty här likande mer Bohuslän än Halland, eller var nånstans mittemellan. Faktiskt kanske jag hade klämt foten

mellan de båda landskapen!! Mycket solitt fast satt jag, hur som helst. Foten kom varken fram eller tillbaka, upp eller ner. Tårna gick som tur var att vicka på, det kändes. Men jag satt helt fast. Filla kom och drog i benet, men det hjälpte ju inte.

”Stackars dej! Åh, är du en sån där som råkar illa ut hela tiden!” suckade Filla, som nu med denna generalisering tydligt visade att hon var en riktig Sprättman, d.v.s. en helt hjärtlös typ, som håller på sitt.

”Stå inte och spekulera! Du får ringa efter hjälp!” skrek jag, trots att hon stod alldeles intill.

”Jag kan väl inte lämna dig så här!?” sa hon och började nu släppa tankarna på bankens rovkapitalism och mer tänka på mig.

När vi ätit upp våra smörgåsar tog hon upp mobilen ur fickan och frågade mig vart hon skulle ringa.

Svanparet närmade sig långsamt i viken och gjorde lite ringar på vattenytan och man kunde skönja en viss medkänsla i själva rörelserna, som var liksom trevande samt i fåglarnas nu lite skygga blickar. Vinden tycktes emellertid friska i, och så lyfte fåglarna plötsligt och flög iväg. På 10 sekunder var de utom synhåll.

”Jag ringer väl 112.” sa hon.

”Tänk om jag plötsligt får loss foten då...”, sa jag ängsligt.

”Hur ska du ha det då?”

”Nu har du en historia att lägga på din blogg, du ...”

”Ska jag ringa eller ska jag inte ringa?”

”Du kan väl ringa Herbert?”

”Han kan väl inte komma hit. Han är ju halvblind.”

”Nä, ring 112 då.”

Filla ringde 112. Hon förklarade, att vi befann oss i väglöst land. De skulle skicka en helikopter med läkare i.

Sen beslöt vi oss för att vänta. I mitt stilla sinne tänkte jag, att jag inte, i det läge jag befann mig, kunde erövra Filla, och det var likaledes inte rätt moment att inviga någon i en komplott för att få tag i det hemliga receptet. Allt hade med andra ord gått upp i rök, eller, som det nu var, fastnat i en skreva. Eller, som man säger: åt h*****e. Jag beslöt mig, i den stunden, att aldrig nånsin mer hoppas på lycka. Och så har det blivit. Aldrig ett ögonblick har jag efter denna händelse aspirerat på jordens härligheter, men mer nöjt mig med blotta avglanser. Så djupt smärtade mig detta svek ifrån de högre makterna, att jag från denna stund såg allting i tillvaron i svart, i becks svart. Svart är min värld från denna stund och mitt namn stavas helt enkelt ”Sorg”.

Nu drev molnen in över kusten. Det mörknade. Klockan var fyra. Och regnet började falla i stora stänk från en grå himmel.

”Vad hade vi här att göra? Hoppas att Herbert tar hand om Diego!”

”Diego?”

”Ja, min hund.”

Nu vräkte regnet ner. Jag ryckte och slet i foten. Den satt i sin sko och skon satt fast. Regnet strilade kring foten, men den satt där den satt. Vi försökte göra ett regnskydd av vad vi hade med oss. Jag svor över att jag denna dag, i motsats till alla andra, inte tagit paraplyet. Filla tog ur fickan upp en hopfällbar solhatt och satte den på mitt huvud.

Sen satt vi tysta och frös tills helikoptern kom. Den kunde dock inte alls landa där vi var, så den försvann.

Framåt kvällen, när guldkransade moln visade sig vid horisonten och regnet gett sig av, kom en trupp med ambulanspersonal med en röd smal bår tågande inifrån Sprätteholm utgårdar, och svärjande tog man sig, likt en

djungelpatrull i Vietnam, fram i ösregnet till mig, och det var när jag fick se dem, som värmen flöt genom min kropp likt honung, och foten lossnade med ens med ett litet ploppande ljud och jag hade inte ens ont i den! Jag undrade inom mig om jag inte fastnat med foten av ren skräck, av rädsla för Filla? Men sen struntade jag i vilket. Jag la mig ner i gyttnan och låtsades nu att det värkte i foten. Filla sa ingenting men såg på sjukvårdspersonalen. Ambulansmännen bar mig sen de femhundra meterna till sitt terrängfordon, med vilket vi tog oss till Sprättehalm, där en ambulans väntade för transport till Kungsbacka Sjukstuga. Men när vi kommit till Sprättehalm gods, så sa jag att jag ville stanna där, för foten var redan bättre. Då åkte all nödpersonal iväg, efter det de skrivit ut en jätteräkning för flygräddning i önödan på en surfplatta.

”Den kan du bestrida.” sa Filla varefter hon försvann till sitt av Liselott iordningsställda rum för att krypa ner och värma sig. Hon kände sig iskall, sa hon. Diego, som dragit in tungan, tittade sig förvånad omkring och yttrade intet.

”Hur gick det?” frågade Herbert i mitt öra, när jag lagt mig att vila på den gröna schäslongen i salongen med två pläddar på min med torra kläder försedda kropp, efter att ha fått varm punsch i en skål.

”Hur gick det?”

”Jag hann ju inte.” sa jag, och vände sen huvudet mot väggen, en arsenikgrön tapet, ornamenterad med flockar av storögda lejon med tveändade svansar.

Chopin var, likaså han, tyst i sin bur i hörnet invid fönstret. Han hade fått en ny, nästan färsk, majscolv av Liselott och mumsade och sprätte skal och föreföll inte lägga upp några större planer för framtiden.

Kapitel elva.

I vilket en liten fågel kommer till korta.

Kommissarie Totalstedt hade nu arrangerat om avlivningen av Machiavelli. Ty rättsläkaren var säker på sin sak. Hon, Lillinger, förklarade att det fanns spår av blod från offret i buren och även på några små fjädrar invid Machiavellis näbb. Enligt förhör med samtliga i huset, så var det nog ställt utom allt tvivel, att fågeln hade handlat självständigt. Och med flit. Det syntes som om Sprättmans egen berättelse om att han lämnat sitt kontor och därefter hört ett gigantiskt oväsen var sann. Ty när oväsendet kom hade Sprättman nere i salongen tappat sina glasögon, skrikit till och Liselott hade då dykt upp och hindrat sin patron att trampa på dessa.

Någon rättegång behövdes inte, menade Totalstedt, men han slog ändå lite grann i lagboken på ”djur” för att söka lagrum först.

Plikten att avliva fågeln, som absolut inte hade följt någon naturenlig böjelse, men varit besatt av onda andar, alternativt dresserad, ankom på veterinären, som inte hade några betänkligheter. Fågeln, som alltså tagits till polisstationen och arresten bars nu av konstapel Majvor Meijer till veterinären i sin bur. Det var en kort promenad, kanske 200 meter. Några människor stannade och korpen och människorna såg på varann. En journalist från Kungsbackaposten följde med in på djurakuten och tog kort med sin mobil. Veterinären, Kurt Stångblad, förpassade fågeln till evigheten med ett raskt hugg med köttyma tvärs över nacken. Kroppen sprattlade i två

minuter, men blev sen stilla. Huvudet låg outgrundligt stilla och tomt stirrande på bänken. Hur det nu än är, så är döden förunderlig. En korp är visserligen bara en fågel, men en korp är ju inte en vanlig gemen höna...

Majvor Meijer, en stabil kvinna på 28 vårar, född på landet, ringde först upp Totalstedt och sen Herbert Sprättman, och sa samma sak till båda:

”Nu är fanskapet dött.”

Den aktuella kråkfågeln hade aldrig själv gjort minsta försök att undvika det förtida slutet. Den var för intelligent för att tro att den hade någon chans att undslippa, och den hade dessutom hyfsen och moralen att inte ge sig på oskyldiga med sin skarpa näbb.

Nu gällde det bara för Totalstedt att försöka reda ut om fågeln var dresserad, och således ett avancerat mordvapen, och om det i så fall var likadant med de övriga fåglar som han sett vid sitt besök på Sprätteholm uppehålla sig i diverse burar runt om i huset. Om dessa fåglar var dresserade och av vem, det skulle utredas. Om möjligt. Så förberedde sig Totalstedt genom att ringa upp experter på Skansen i Stockholm och Naturhistoriska Riksmuséet för att inhämta mer kunskap i ämnet. När han tagit reda på diverse ting om korpars benägenhet för dressyr kontaktade Totalstedt även Rikskriminalen och bad om förstärkning då han inte bedömde sig ha kompetens nog som förhørsledare i detta speciella fall. Totalstedt bedömde att han hade en misstänkt mördare, Herbert Sprättman, men hur gå till väga för att finna ut om denne dresserat korpen att utföra mordet. Eller kunde det vara så att korpen visserligen var dresserad att döda, men att den inte var just dresserad att döda Mädchen Horn?

Totalstedt kallade in sin närmaste man, Sedig Klaussen. Denne hade sysslat med diverse mordfall i kommunen, och visat sig ha ett gott spårsinne. Vad ansåg denne om fallet?

”Jag tror att vi är inne i en härva.” sa Klaussen. ”Detta är ju inte första gången som Sprättmans är inblandade i egendomliga rättsfall.”

”Sant.” sa Totalstedt.

”Kanske även detta dödsfall – om vi benämner det så istället – har att göra med den olycksaliga tennisbanan?”

De båda nickade en stund, och tänkte. Minnen dök upp för dem beträffande den förfärliga tillställningen, ja katastrofen, när Sprätteholm tennisbanor skulle invigas. Man hade sannerligen ingen lust att rota i detta ännu en gång, men det kan hända att det var nödvändigt. Förmodligen var det nödvändigt.

Kapitel tolv.

Inte mer än en gissningslek.

På torsdagsmorgonen vid tiotiden gick jag ner till matsalen i första våningen och kände mig inte ens förkyld, vilket var ett under, men hade aningen ont i fotleden efter onsdagens äventyr. Jag vinkade glatt till Herbert, som satt och läste en bok i en länstol vid fönstret i borte hörnet av rummet, på avsevärd distans ifrån Chopins bur.

”Gomorrón, gomorrón!” sa jag, riktat till Herbert, ”har du möjligtvis sett till vår unga dam?”

”Jepp. Hon knackade på hos mig i natt och bad att få samtala. Hon var så orolig för att hela gården skulle gå på auktion. Jag sa att det ju fanns risk för det. Hon sa då att möjligen kunde det kanske finnas ett sätt att förhindra det, och när jag undrade vilket, så sa hon att hon undrade om vi verkligen inte hade nån aning om var receptet fanns. Då gav jag henne ledtråden, Augusts ledtråd. Så nu är hon ute och promenerar för att under gåendet söka lösa knuten. Hon hänvisade till Nietzsche. Han verkade ha sagt att man inte kan tänka när man sitter ner.”

”Herregud!” sa jag, misslynt. Men Herbert verkade ovanligt piggt och munter.

”Ni kanske kan lösa det tillsammans....” sa Sprättman och blinkade.

”Ja, jo.” sa jag, och sen ilade jag iväg ut i hallen, tog mitt paraply och sprang, så gott det gick med min ömmande ankel, iväg ut och nerför yttertrappan för att leta rätt på Philomela. Jag stannade utanför på gårdsplanen och såg mig omkring. Bakom mig över dörren hängde den idiotiska skylten som med blockbokstäver förkunnade att det tillhörde släkten Sprättman. ”Spärrman” stod det över porten. Fönstren var påtagligt otvättade och färgen på fasaden hängde här och där i gula flagor. Huset behövde räddas. Om man inte rustade upp det nu, så skulle alltihop faktiskt ruttna och mögla bort. Och det vore ju synd.

Det var denna dag inte fullt så varmt. Svalare vindar hade trängt in från Brittiska öarna, och gav nu luften en frisk *boost*, som den behövde. Det var stora bulliga vita moln på himlen. Av Philomela syntes inget. Hennes bil stod parkerad på uppfarten. Förr i tiden hade givetvis en tjänsteande flyttat undan den. Men nu fanns bara Liselott, och hon hade annat att göra. Den store

Diego var likaså han borta. Ja, dom kunde vara var som helst, tänkte jag, och begav mig visslande en sväng runt det gigantiska träslottet i hopp om att hon höll sig i närheten av detta, då det ju förmodligen var även i närheten av slottet som receptet var gömt. Kanske.

Jag hade inte väl rundat potatiskällaren på baksidan av huset när jag hörde Filla mässa för sig själv:

”Bokens blad ser bara svinet rätt igenom.”

Hon satt på en vedkubbe och stirrade in i den gamla äppelträdgården som var anlagd här bakom köket. Denna trädgård var gammal och nu vanskött men och äpplena var detta år små. Vid Fillas fötter låg Diego och blinkade slött bort flugorna från sina tunga ögonlock.

”Nä, får du nån ordning på gåtan?” frågade jag med ljus röst, kanske med onödigt antiaggressiv framtoning. Men jag tänkte att nu i *metoo*-tider kan man inte vara nog försiktig. Jag är visserligen feminist, eller jämställdhetsivrare, men jag måste säga att jag har mer respekt för sexualiteten än för män och kvinnor.

”Nä.” sa Filla och suckade. ”Va sjutton! Det är ju liksom så allmänt hållet. Vilken bok? Vilket svin? Vad då rakt igenom?”

”*Rätt igenom.*” rättade jag i det jag slog mig ner i gräset vid hennes fötter, bredvid Diego.

”Jaja. Ja.” Hon tänkte. ”Har det med lag och rätt att göra?”

”Bara vi begriper vilken bok det är, så är allt löst.” sa jag.

”Bibeln?” gissade Filla.

”August hade ju ett mäktigt bibliotek.” sa jag.” Jag satt där igår och du milde va mycket böcker. Jag lånade *Den hemlighetsfulla ön*, min favoritbok och jag läser om den nu. Jag har nog läst den fyra gånger. Här var det en relativt oavkortad upplaga.”

”Jag tror att bokens titel avslöjas i den senare delen av meningen.” menade Filla, som på ett näpet sätt rynkade sina små ögonbryn.

”Vilka böcker handlar om svin?” undrade jag, medan jag la mig på gräset. Middagssolen värmdes gott. Diego låg och snarkade.

”Ja, det finns ju inte så många kända ...” sa Filla. ”Kanske Orwell”

Filla hade regelbundna drag. Hennes ansikte var dessutom brett och läpparna var naturligt stora och vackert formade. Ibland log hon lite snett. Man kan tänka sig att hon hade fantasi.

”Har inte Woodehouse böcker om svinuppfödning?”

”Gris,.... Gris Grisfarmen. Finns det ingen bok som heter Grisfarmen?”

”Vad brukar du se, om du ser tvärs igenom ett blad?” frågade jag.

”Baksidan av bladet kanske?”

Filla och jag satt och suckade. En viss gemenskap skapades onekligen i det vi nu var sysselsatta med samma problem. Om vi hade varit upptagna med att rädda jorden från klimatförstöring, eller grunnat över en logisk paradox, så hade det också uppstått en gemenskap. Sådana är människor. Man vill tillhöra varann, i sökandet efter ett gemensamt mål. Sådana är vi.

”Ska vi ta ett ord i taget? ” sa Filla, som dock hade huvudet på skaft och uppenbarligen en viss bildning, oklart vilken.

”Jess.”

”Bok.” sa Filla.

”Ja” sa jag, ”Antingen är det en bok man läser, eller så är det ett träd. Nåt tredje kommer jag inte på.”

”Anta då att det är ett träd. Istället för en läsebok. Varför kan bara ett svin se tvärs igenom lövverket på en bok? Alla kan väl se tvärs igenom det? Eller inte göra det!”

”Exakt. Då ser man vanligen himlen.” sa jag, och jag såg ett stirrande svin framför min inre blick.

”Jag orkar inte med detta.” sa Filla och hoppade ner från huggkubben och föll ihop på gräset. Diego lyfte på ena ögonlocket.

”Antag att det är strunt!?” försökte jag.

”Puh!” sa Filla och grävde med händerna i gräset.

Jag sneglade på henne. Hennes röda hår lyste i solskenet. Hennes kind var rund och mjuk. Hon reste sig plötsligt och drog upp Diego ur dennes halvdvala med ett ryck i kopplet:

”Vi är för dumma.” sa hon. ”Så är det. *För dumma!*”

I ett vips var hon och hunden försvunna och jag låg där i gräset ensam och övergiven. En fjäril, en makaonfjäril flimrade förbi. En ensam fjäril. Dansande kors och tvärs, *twerkande*, för att undkomma de stora hemska fåglarna. I själva verket syntes mig fjärilarna betänkligt lika gamle August Sprättman. Denne hade väl försökt undkomma något, och så hade han skapat sig ett konstigt flygsätt genom livet. Ingenting i denna värld skulle nånsin varda mig givet, tänkte jag och lät huvudet falla ner mot jorden. Jag var ganska uppgiven. Jag undrade vad ingenjör Cyrus Horn, hjälten i *Den hemlighetsfulla ön*, hade gjort i denna situation.

Kapitel tretton.

Voljäreernas existens.

Knappt hade jag återvänt till godsets frontsida, efter att ha legat i en slags fullständigt tom depression i gräset på baksidan, förrän jag begrep att polisen var i huset. Detta slöt jag mig till eftersom det stod en tom polisbuss på uppfarten, intill Fillas MG.

När jag stegade in såg jag att det var ett förhör på gång. Kommissarie Totalstedt vinkade fram mig, eftersom han kände igen mig, så att jag fick delta i sessionen. Jämte kommissarien fanns en blek lång man med, som syntes liksom övervaka allt. Han var klädd i helt svart kostym.

”Än en gång frågar jag,” sa Totalstedt, ”*VEM* har dresserat korparna?”

Sprättman såg förvirrad ut. Jag kom på mig själv med att stirra på de gröna tapeterna och undra om här någonsin sanerats eller om det var gamla Scheeletapeter som hängde på väggarna. Gamla arseniktapeter alltså. Det skulle i så fall kunna förklara en hel del, tänkte jag också, som själv alltid kände mig som aningen förgiftad av något okänt ämne.

”August dresserade korparna.” sa Sprättman, ”jag har då aldrig gjort mer än låtit dem fortplanta sig.”

”Hurdå?” undrade Totalstedt, medan den långa, bleke, tanige mannen stirrade hit och dit.

”Ja, i voljären i källaren givetvis.” sa Sprättman.

”Vol...voljär?”

”Ja vi har en voljär, en stor bur, åt fåglarna i källaren, där de umgås. Man håller varmt åt dem, och så mår de bra.”

”Jaha, det var ju originellt.”

”Ja vi har en källare i två våningar.” tillade Herbert.

Totalstedt hade ingen större bildningsbakgrund. Han hade efter en stökig uppväxt med en far som enbart var intresserad av flugfiske försökt sig på att gå till sjöss, men eftersom han inte

tålde sjön alls hade han sökt in till polisen och vid 23 års ålder blivit antagen, med tvekan, på grund av sin påtagliga långsamhet i allt han företog sig. Totalstedt var, som man sade, seg. Så fort han blev polis hade han blivit beskjuden med kulspruta av rånare, hamnat på sjukhus, nästan dött, men arbetat sig tillbaka, och lätt chockad var han nu kommissarie i Kungsbacka och försökte förstå sig på människor.

”Farfarsfar August var hängiven sina korpar.” sa Herbert. ”Han fann inget nöje i *något annat* i världen än korparna! Han var en extremt begåvad man.”

”Jo, men varför fortsatte sen hans ättlingar....?”

”Det var något med fåglarnas blickar.” sa Herbert. ”Som om de VISSTE något...”

Här blandade sig nu den bleke, länge in i samtalet:

”Mitt namn är Tavez. Lars Tavez. Jag undrar över vad Sprättman, August Sprättman, skulle ha fåglarna till?”

”Ja.” sa Herbert, ”kanske att utforska *medvetandets gränser* eller något ditåt. Han var aningen filosofisk.”

”Hur många fåglar äger ni just nu?” avbröt Totalstedt.

”Fjorton.” sa Herbert. ”Ja, tretton, rättare sagt, eftersom Machiavelli...”

”Detta är ju förfärligt!” sa Totalstedt, ”fjorton dödsmaskiner!”

Då blandade jag mig i samtalet:

”Ursäkta, får jag påpeka att Chopin är mycket trevlig och fredlig och att Mädchen själv brukade klia Chopin under hakan!”

Poliserna stirrade på mig. De beslöt att ajournera till påföljande dag, då de skulle ha med sig en fågelexpert. Men innan de gick så kom den långa detektiven, Pommcrantz, fram till Herbert och synade hans ansikte och frågade:

”Sprättmans, är det en svensk släkt, eller är ni indier?”

Antagligen var polismannen nyfiken på Herberts mycket mörka skinn, som i orostider även djupnade ännu en nyans, så att det till och med fläckvis såg ut som om huden var svart.

”Det kan finnas en droppe zigenarblod i släkten, men nog är vi svenskar allt.” sa Herbert. ”Sprättman är ett gammalt soldatnamn från 1600-talet, från indelningsverkets tid. Det utdelades av en kompanichef, Kapten Dunder, som soldatnamn, och behölls sen av Gul-Hasse Sprättman, som sen gifte sig med en kona som reste kring med en vagn och förtenade. Hon var nog från Indien eller från *Shangri La*. ”

”Det förklarar saken.” menade Tavez. ”Jag har själv sameblod.” sade han liksom tröstande.

Kapitel fjorton.

Herbert berättar om Lawntennisbolaget.

Efter vi, Herbert, Filla och jag, ätit och sedan samlades i nedre salongen för att spela kort var stämningen tryckt. Vi spelade vist. Filla såg misslynt ut. Jag funderade under spelets gång på ett sätt att bryta isen.

”Det är lustigt, när jag tänker på tillvaron.” sa jag ” hur ofantligt snål man är. Jag till exempel visar aldrig upp mina svagheter på rätt sätt, så att jag bjuder in till ett mänskligt möte. Att alltid vara på sin vakt är inte bara tröttsamt, men det gör en ju bara ensam i världen, och tankarna man lever med är ofruktbara, och man blir som människa mindre och mindre och mindre. Man bör liksom visa upp sin *soft underbelly*, tycker jag.”

Jag tänkte att jag inte hade något att förlora på att på detta sätt avslöja min enfald, i det jag påstod att man borde göra det. Inlägget möttes dock av komplett likgiltighet från alla Sprättmannarna. De dängde sina kort i bordet och Fillas leenden var, om de alls förekom, knappt synliga. Då sa jag:

”Jo, jag har nu ett mer konstruktivt förslag. Angående tenniskatastrofen, så har jag läst en del på nätet om den, men jag kan inte få en helhetsbild? Vad kom det sig att August alls gav sig in på tennisgeschäftet om hans intresse var korpar, och varför hade man ingen försäkring? Filla och jag tror att tennishistorien kan kanske, på något sätt, hänga samman med den hemliga koden...”

Herbert lade korten på bordet och lutade sig bakåt i länstolen, vilken släpats fram till spelbordet av honom och mig, då han avskydde matbordsstolar:

”Jo, jag skall berätta. 1915, efter ett år av missväxt och svinpest. De flesta svinen fick avlivas, så började Konrad bygga ett tennisstadion, efter Tennis-Horns anvisningar på norra slätten. Den var visserligen den bördigaste åkermarken, men enligt Hornvar denna plats den enda tänkbara, ur tennissynvinkel. Nu hade Ludvig Nobel 1907 anlagt den första tennisbanan i Båstad, men Karl Redlig-Hornhade satt sig i sinnet att bygga riktigt fina gräsbanor, likt Wimbledon. Man ville skapa ett stort tenniscentrum söder om Göteborg, för att locka Lutz V dit, och så skulle inte bara banor byggas, men läktare samt hus för handel och vistelse, samt restaurang o.s.v., vägar och allt skulle upprustas. Man började med en mycket liten kalkyl och fick med sig August på detta, då August lockades av tanken på att få träffa prominent folk. I övrigt var denne dock mest sysselsatt med att träna sina korpar. Han hade just lärt ett antal av dem att flyga i tunneln, ända ut till havsbandet, och

tillbaka. Varför August lånade ut pengar och lät Konrad inteckna åkrar och skogar är det ingen som vet. Både Eskilsson, advokaten och Tennis-Hornmenade att en hel liten tennisstad var ett säkert kort. Man skulle tjäna en förmögenhet. När man byggt stadion och allt var klart så skulle den invigas med en match mellan världens två bästa spelare, och allt skulle filmas med filmkamera. Sådant hade Hornlärt sig på resor i USA. Man måste satsa pengar, för att få pengar.”

Herbert såg på Filla och mig med nyfikna ögon. Kanske var det släktens mest utpräglade egenskap, tänkte jag. Nyfikenheten.

”Ja, så skulle man ha ett namn på härligheten. Det blev då ”*Sprattman’s Circus*”. Ja, det är fullständigt glömt nu. Konrad tyckte det lät bra, och att det påminde om *Piccadilly Circus*. År 1917 var bygget klart, och man skulle under sommaren inviga det hela, mitt under brinnande krig.”

”Har aldrig hört talas om detta.” sa jag.

”Nej, allt tystades ner. Och eftersom det var krig så gick det för sig. Emellertid, det var den 17 oktober 1917, kl. 20.00, som matchen spelades, ty då var allt klart.”

”I oktober?”

”Ja man blev försenade. Men i alla fall. Stadion i den lilla byn på slätten var upplyst med ett helt system av marschaller och hela tennisplan var kringgårdad av stora ljuspelare, drivna av fotogenaggregat. Det lyste upp hela himlen, och så, inför mer än 3000 åskådare började matchen mellan Lawson och Birkenauer. Dessa var dåförtiden världsbäst, enligt vissa rankingar.”

”Detta är förfärligt.” sa Filla.

”Jepp.” sa Herbert, ”och för att sammanfatta det ni redan vet, så brann alltihop upp, och 112 människor dog, inklusive Lawson och Birkenauer. Och hälften filmades av tre filmfotografer. Kungen och statsministern undkom oskadda.”

”Och aktiebolaget, *Lawntennisbolaget*, blev skadeståndsskyldigt?” sa jag.

”Nej. Om det än hade varit så väl. I processen som följde, som hölls i Kungsbacka tingsrätt, så befanns August vara skadeståndsskyldig. Det var fel på aktiebolagets konstruktion. Så August blev fullständigt ruinerad. Tennisstaden jämnades med marken, det som var kvar, och Karl Redlig-Horn, Tennis-Horn, gav sig av till Amerika.”

”Och då blev August galen?” sa Filla.

”Ja, det finns ju en gräns för det mänskliga förståndet.” sa Herbert, varpå han lyfte upp korten från bordet. Jag undrade varför Filla var så tyst och begrep det inte. Hennes ansikte var nollställt. Hon hade kanske något att dölja, var min första tanke. Antag, sade jag mig, att hon löst rebusen?

Filla putade med läpparna, som lite grann alltid nästan log, såg på sina kort och sa:

”Jag lägger mig.”

Kapitel femton.

Jag har funderingar samt livliga drömmar.

På natten, efter det jag lämnat de båda släktingarna i grubbel över en framtid, då Herbert kunde bli hemlös, låg jag länge vaken i ett av gästrummen i norra flygeln.

Sömlöshet är något förunderligt. När man inte kan sova, vilket ofta inträffar när man har för lite eller för mycket att göra, så kan man börja fundera över vad i hela friden sömn är. Och så

snart dessa funderingar börjat, ja då finns ingen sömn alls i sikte. Därför sköt jag undan tanken på vad sömn är.

Jag gick upp och satte mig vid fönstret och såg ut över gårdsplanen i mörkret. Tvärsöver gårdsplanen skymtade svagt i luften en metalltråd i vilken en kedja hängde. I denna kedja kunde man koppla en hund på så sätt att hunden kunde springa fram och tillbaka framför huset, liksom vaktandes det, och änden på koppelkedjan löpte så i metalltråden, som var fäst vid var sin stabil lind.

Man hade brukat ha Charmaine fäst i detta koppel. För tillfället sov väl Charmaine tillsammans med Liselotte.

Månen var inte synlig och moln täckte himlen, varför det var svart utanför huset. Om jag tog på mig kunde jag gå ut och gå. Det var ju skönt att promenera i natten. På landet kunde man göra så. Ta en nattpromenad. Inga djur skulle störa en. Vildsvin, älgar, mullvader, lodjur och vargar hade alla sitt att tänka på.

Mina tankar var, som ni märker, spretiga. Det brukar dom vara. Mitt liv framlevs utifrån principer som är formade i förlängda mörger. Allt jag tänker, det tänks suddigt.

Nu tänkte jag på August Sprättman. Han hade givetvis varit mytoman, samt kanske aldrig riktigt funnits. Ingen människa blir 149 år! Allt här var bluff. Varför alls vara här på denna olycksaliga gård? Varför åkte jag inte hem?

”Jo, för att Mädchen hade blivit mördad här!”

Utän vidare steg jag upp, tog på mig byxorna och begav mig ut ur mitt sovrum för att gå till stora salongen. Jag trevade mig fram i trappan mellan norra flygeln och salongen och öppnade och stängde de smått gnisslande dörrarna så försiktigt jag kunde. Snart befann jag mig i salongen, där vi hade spelat kort, och där Chopin satt och sov i sin bur, över vilken någon – antagligen Liselotte - hade löst lagt ett litet svart lakan.

Jag tände en bordslampa och satte mig vid bordet och såg mig omkring. ”Sprättman.” tänkte jag. Jag tänkte så det knakade.

”Sprättman.” sa jag högt.

Jag hörde ett ljud från buren. Ett svagt kraxande. ’Vad gör jag egentligen här?’, tänkte jag, när jag smög fram till buren.

När jag stod intill buren blev jag rådvill. Jag kände en stark yrsel under vilken jag lyfte på lakanet. Fågeln såg på mig, ja den stirrade, och som hypnotiserad öppnade jag luckan till buren, som varit stängd, lyfte ut Chopin och satte honom på min axel och vandrade ut ur rummet. På fötterna hade jag sandaler, på kroppen en randigpyjamas. Som ledd av en osynlig hand vandrade jag ner till voljären i källaren, där jag nu släppte in Chopin, till de tioalet korpar som satt där.

När nu Mädchens favoritkorp var återförenad med sina fränder så satte jag mig i en liten soffa som stod intill voljären i det stora, kala källarrummet och väntade.

I buren syntes nu hållas ett rådslag. Korparna satt och ritade i sanden med vingspetsarna på burens golv och tjattrade halvhögt, och jag sa till mig själv att detta var nästan överkligt. På burens galler, som var ett sinnrikt verk med massor av smala stolpar i järn växte mossa, och jag rös lite, eftersom det var extremt fuktigt i källaren, nästan likt den miljö som rådde i den långa tunneln som löpte ut till havet.

När jag ändå inte hade något att göra så funderade jag över August Sprättman. Ett sådant märkligt liv! En konstig livsresa för en bonde att bli tennisentreprenör! Vad var det för drömmar om att skapa en förmögenhet som startat i mannens skalle. Nå, det var ju inte i Sprättmans skalle allt hade börjat, tänkte jag. Men väl i Tennis-Horns. Jag beslöt mig för att ta reda på mer om Tennis-Horn.

Jag hade inte väl tänkt denna tanke förrän Chopin ville bäras upp i huset igen. Således stack jag in handen i voljären, och efter att åtskilliga korpar mödat sig fram för att hälsa och – som det tycktes – tacksamt picka lite på mina fingrar, så hoppade Chopin upp på handen och klättrade vidare upp på min axel, och vi vandrade upp till salongen, där jag satte Chopin i buren, efter att ha gett denne en Cashernöt från en skål som stod på en trasig bull-tv, som stod och samlade damm i ett hörn.

Chopin tycktes sömning, och själv var jag inte mycket piggare, men släntrade tillbaka till mitt rum, lade mig under den tunna sommarfilten, och somnade som en stock.

Kapitel sexton.

Litteratur är ...

Dagen efter gick jag upp tidigt och försökte redan klockan sju få tag i en kopp kaffe. Den enastående Liselotte hade till min förvåning redan dukat upp i nedre salongen med kaffe, smörgåsar, en stor skål med ägg och annat.

I sin läshörna satt också i denna tidiga timme Herbert med sin bok och läste med en kopp kaffe i handen. Han vinkade till mig och hänvisade med handen ut genom det halvrena fönstret upp mot himlen utanför, indikerande att det även denna dag syntes bli enastående vacker.

”Jo”, sa jag, ”jag kunde knappt sova i natt, för jag tänkte på Tennis-Hornoch Trevor Horn, sonen, men det var ju väldigt

svårt, eftersom jag vet så enormt lite om denne Horn. Vem var det och vad blev det av honom, och vad gör hans son, om nu han lever?”

”Ja, Tennis-Hornbodde ju på en fjärran ö, där jag tror att Trevor bor. Jag har glömt namnet på ön. Du skulle ha frågat Mädchen. Hon kom ju därifrån.”

”En ö??”, sa jag.

”Ja, i närheten av Andamanerna. Utan för Indiens kust.”

”Såå? Och han dog där?”

”Jo. Han försvann där.”

Jag beslöt att inte fråga mer. Det var något i tonfallet hos Herbert som fick mig att byta ämne. Så jag frågade istället:

”Farbror läser mycket. Säg mig, vad är det egentligen, enligt farbror då, som gör litteratur så högtstående, till den ädlaste konstformen, jämte musiken?”

”Säg inte farbror. Säg du!”

”Ja, men detta med litteratur. Själv läser jag inte mycket. Jag orkar faktiskt inte. Jag har inte nog med energi.”

Herbert lade sin bok på ett litet sideboard och satte sig sen tillrätta som inför ett längre samtal.

”Litteratur är att sätta raffset på verkligheten.” sa Sprättman och lutade sig sen meddetsamma tillbaka i stolen, som var hög nog att stödja huvudet, och föll sen i djup sömn, mitt på blanka förmiddagen.

Jag smög mig fram till sideboardet för att se vad det var Herbert läste.

Méxicos historia! Jaha. México?

Kapitel sjutton.

Människan och djuret.

Människan är intuitivt intresserad av djur. Hon lever bland dem. Ibland av dem. Man äter dem och använder dem som kläder, när man tagit livet av dem. Och människan har små levande djur i sig, som hjälper till. Men ibland blir människans intresse för djuren lite egendomligt. Människan intresserar sig för djuret i avsikt att få kontakt med det. På ett djupare plan.

Somliga blir kattägare, andra hundägare och andra människor vill – åtminstone i någon period av sitt liv – söka förstå en apa, ett lejon, en elefant eller delfin och finner det en tröst att söka förstå om djuret förstår.

Mångfaldiga är de gånger man ställt en spegel framför ett djur av främmande art och sen sitter människor, helt betagna, och stirrar på hur djuret betar sig framför spegeln och hur det springer runt och tittar bakom spegeln. Ja, det är bemängt med en sanslös komik detta att betrakta människan, hur hon gång på gång betraktar hur apan, lejonet eller giraffen springer runt spegeln och tittar på dess baksida. Hur många gånger har jag själv inte betraktat människor som betraktat djur framför speglar och väntat på repliken: 'Den förstår inte att det är den själv den ser!' eller 'Den har inget självmedvetande, förstår du!'.

Varje gång jag hör dessa repliker lägger jag mig ner i gräset, rullar runt och vrålar av skratt. Jag kan sedan bara inte hämta mig, men rusar runt är vild av upp upphetsning.

Många människor tillbringar hela sina liv med att försöka lära en apa att använda en pinne för att skrapa åt sig en banan, eller med att konstruera experiment ur vilka man kan dra slutsatsen att djur kan förutse enhändelse förlagd i framtiden.

Detta är givetvis inte roligt i sig, men mer då bekymmersamt. Ty det är som om människan har fått något i

skallen som gör at hon gång på gång måste försäkra sig om att djuret både är korkat och inte alls korkat, trots att människan visste detta från början. Även ett barn på fem månader begriper att katten både är korkad och inte alls korkad. Barnet förstår också instinktivt att det aldrig i sitt liv kommer att begripa HUR korkad och klok katten är.

Nu stannar inte det märkliga med detta. Ty det finns människor som söker upp egendomliga djur som om dessa djur erbjöd en slags frälsning, en räddning. Man söker i deras ögon en hemlig, en annan värld, där man kan känna igen sig, och man är som människa helt uppslukad av sitt spegeltänkande. Utanför det akvarium där bläckfisken ligger på botten och betraktar en med sitt stora öga, där står människan och stirrar.

”Bläckfisk, bläckfisk! Vad för gåta ruvar du på? Hohoooo?”

Bläckfisken svarar inte. Dess tystnad gör det hela än mer uppenbart. Om den hade svarat något undvikande så hade vi nog gått därifrån men just denna kompakta tystnad gör att vi fortsätter att stirra, likt förhäxade.

I själva verket är det inte bläckfisken som förhäxar, men vår egen dumhet. Vi är som förgiftade av vår egen idioti, och nästan lägger oss på knä inför bläckfisken i sitt vatten och ropar in till den:

”Snälla!! Giv mig ett tecken från den främmande världen! Jag VET att DIN hjärna är lika komplicerad som MIN!”

Bläckfisken kan då kanske kröka en spets av en tentakel.

Utmattade av vårt spirituella sökande, vårt sökande efter den okände guden stapplar vi ut från akvariebyggnaden, där man även har rockor och spindlar.

Så djup är ångesten – som ju är en ångest inför tanken på att man är ensam i världen och att döden, vad nu döden är ... - kan ta en när den vill - att vi inte kan få nog med kaffe vid ett

närbeläget café efteråt. Nej, vi säger i själva verket till servitrisen, som går där med sin Wettexduk:

”Åh, vad jag önskar att jag kunde tala med den bläckfisken, där inne i Akvariet!”

Servitrisen stirrar på en, med ögon som i sig bär förståelse. Hon säger sen slött, utan att tänka på saken:

”Ja, man vet aldrig.”

Åh, hur rätt har hon inte. Och samtidigt givetvis fel.

Ty djupt inom varje människa finns det alltid en djup visshet och en sanning, klar som källans vatten.

Kapitel aderton.

I vilket vi får reda på en myckenhet om Liselotte.

När nu Herbert somnat, så begav jag mig, längtande efter sällskap, ut i köket till den bastanta, rödhåriga, omtänksamma Liselotte.

Det rymliga köket låg innanför den nedre salongen och hade morgonsol. Det var utrustat med två spisar och dominerades av ett stort ovalt köksbord av furu. Väggarna var täckta av rader av skåp med dörrar målade i duvblått. Runt bordet stod ett dussin köksstolar. Solen strålar hade letat sig in till trasmattan på golvet, där en grårandig katt behagfullt låg på sidan och slog med svansen åt båda håll. Liselott satt på en köksstol och spritade ärtor, som hon förmodligen plockat in från köksträdgården tidigare på morgonen.

Denna var en kvinna runt de sextio. Liselott Fransson var inte alls ifrån trakten men kom från Borås. Att beskriva henne är omöjligt, men hon utstrålade starkt vanlighet och luktade tvål.

När jag betraktade henne tänkte jag att det är svårt att spela ackord på mandolin. För att spela ett ackord behöver man en viss klang och resonans i instrumentet. Just resonans saknas ju hos mandolinen, eftersom den inte har ingen resonanslåda alls. Samma var det med Liselott. Denna levde i ett ständigt nu, och man kunde inte hos henne, så tycktes det i alla fall..., plantera något i något slags djup i något slags själ, som långsamt fick växa till sig. Icke så.

Jag hade i själva verket känt många som Liselott. Min egen släkt var full av dem.

Vem drömmer inte om att ens egen släkt inte var ens egen släkt. Även om man givetvis bottnar på ett behagligt sätt i just sin egen släkt.

&-----

Copyright Kaj Bernhard Genell 2019

